

Listy

Ročník 23
Cena 30 Kč / 1,20 €

3
2016

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Martin Guzi – Smer padá, porastie pravica? • Igor Válek – Spisovateľ vracajúci nás ku koreňom • Stanislav Brouček – Vznik ČSR 1918: Česi a Slováci nebudou muset emigrovat? • Monika Pulišová – Michal Heriban • Jiří Jindra – Geovědy na Slovensku v meziválečném období • Anna Sláviková – Organizovaný Babylon na scéne SND • Ivana Poláková – Svetoslav Veigl, básnik žiarivého optimizmu a pevnej nádeje • Marián Šidlík – Ovonivač ruží • Miro Pogran – Sionská hviezdička • Eva Belzová – Tvorca národného sochárstva Fraňo Štefunko • Jarmila Wankeová – Slovensko: Kam a kedy cestovať • Magda Pajanková – Detský folklórny festival Zlatá brána • Ľuboslav Moza – Pedagóg a jeho študent • Zuzana Štanceľová – Olga Lamačková • rozhovor • Príloha Orišok

Výber slovenských programov v marci a apríli 2016

ČÍROČISTÝ ROMANTIK

Výstava Slovenského národného múzea v Martine k 120. výročiu narodenia Jaroslava Vodrážku. Vstup voľný.
Galéria DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

Výstava potrvá do 15. 3. 2016. Pripravili SI a DOMUS SM v ČR v spolupráci so SNM v Martine.

DOMUS SM v ČR sa ospravedľňuje za skrátenie termínu výstavy z dôvodu prepravy výstavy do Múzea v Bruntále, kde pokračuje.

SEMINÁR K ĽUDOVÝM ZVYKOM A TRADÍCIÁM SLOVANSKÝCH NÁRODOV

14. 3. 14.00 hod. Eko Gymnázium Praha s.r.o.

Nad Vodovodem 460/81, Praha 10. Pripravil DOMUS SM v ČR.

„KUKULIENKA, KDE SI BOLA...“ „TANCUJ, TANCUJ, VYKRÚCAJ...“

15. 3., 22. 3., 29. 3. 10.30 hod.

Kaviareň Divoké matky, Hybešova 2, Praha 8

Nespievajte si len doma a prídte si so svojimi detičkami zaspievať slovenské ľudové pesničky s nami.

Všetci rodičia s deťmi vo veku 0–3 roky sú vítaní!

mga.nina.nagy@gmail.com, facebook.com/Spievanky

Pripravila Nina Nagy, v spolupráci s SI a DOMUS SM v ČR.

ROZPRÁVKY SÚ POHÁDKY

17. 3. 10.00 hod. Dom národnostných menšín, Vocelova 3, Praha 2

Rozprávkové predstavenie pre deti v rámci cyklu Slovenský deň s najmenšími. Účinkujú Viera Kučerová a Maťo Matejka.

Program s podporou MK ČR, pripravilo BONA FIDE v spolupráci s SI a DNM.

FEBIOFEST 2016

17.–25. 3. CineStar – Anděl, Radlická 3179/1E, Praha 5

XXIII. ročník medzinárodného filmového festivalu. Slovenským

hostom tohtoročného festivalu bude herečka Emília Vašaryová

pri príležitosti premiéry filmu režiséra Marka Škopa Eva Nová,

v ktorom hrá hlavnú postavu. V rámci Slovenského dňa sa

premietajú filmy: Stanko – režia R. Boroš a Čistič – režia P. Bebjak

www.febiofest.cz. Pripravil Febiofest v spolupráci s SI.

SCHOLA GREGORIANA PRAGENSIS
SLOVENSKÝ SPEVÁCKY ZBOR ADOREMUS

PRAHA 18. 3. 2016

19:30 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Strahově

PREDKVTNE NEDEĽNÝ KONCERT NA STRAHOVE

18. 3. 19.30 hod. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie,

Strahovské nádvoří, Praha 1

SCHOLA GREGORIANA PRAGENSIS,

patriacia medzi popredných svetových interpretov stredovekej

duchovnej hudby a slovenský spevácky zbor ADOREMUS,

známe vokálne teleso dramaturgicky zamerané na sakrálnu hudbu,

vystúpia spoločne na výnimočnom koncerte v Prahe.

Koncert prináša spevy Kvetnej nedele na Slovensku.

www.adoremus.sk. Predpredaj vstupeniek v sieti TICKETPORTAL

<https://www.ticketportal.cz/event.aspx?ID=134941>

Pripravil ADOREMUS v spolupráci s SI a DOMUS SM v ČR ako mediálnymi partnermi.

POHÁDKA JAKO PŘÍBĚH A MÝTUS NÁRODA?

31. 3. 10.00 hod.

Krajská vědecká knihovna Liberec, Rumjancevova 14

Pripravil DOMUS SM v ČR.

ČÍROČISTÝ ROMANTIK

1. 4.–30. 4. Muzeum Bruntál, hrad Sovinec

Výstava Slovenského národného múzea v Martine k 120. výročiu narodenia Jaroslava Vodrážku, grafika, ilustrátora, maliara a pedagóga.

Výstavu pripravilo SNM v Martine v spolupráci s SI a DOMUS SM v ČR.

Výstava bude prístupná utorok až nedeľa od 9.00–16.00 hod.

SEMINÁR PRE STREDOŠKOLÁKOV

5. 4. 14.00 hod. GVARŽ Žilina

Seminár pre stredoškolačkov o novodobých tradíciách totalitnej moci na Slovensku a jej dokumentácii k pripravovanej konferencii slovenských stredoškolačkov.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

SEMINÁR PRE STREDOŠKOLÁKOV

6. 4. 14.00 hod. Gymnázium V. P. Tótha v Martine

Seminár pre stredoškolačkov k ľudovým zvykom a tradíciám na Slovensku k pripravovanej konferencii slovenských stredoškolačkov.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

7. 4. 14.00 hod. Kysucké múzeum v Čadci

Seminár pre stredoškolačkov k ľudovým zvykom a tradíciám na Kysuciach k pripravovanej konferencii slovenských stredoškolačkov.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

CO VÍME O SLOVÁCÍCH V ČR A NA LIBERECKU?

14. 4. 10.00 hod.

Krajská vědecká knihovna Liberec, Rumjancevova 14

Historie a současnost, migrace a vznik slovenské národnostní menšiny v ČR a národnostní menšiny na Slovensku. Beseda spojená s dramatisovaným čtením ze slovenské krásné literatury.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

Programy DOMUS SM v ČR sa konajú vďaka finančnej podpore MK ČR, MŠMT ČR a Magistrátu hl. mesta Prahy

Domus
DOKUMENTAČNÝ A MUZEJNÝ STREDOŠKOLÁKOV
SLOVÁKU V ČESKE REPUBLICE

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA
HAGUE
GAGA
G

ISK KLUB SLOVENSKEJ KULTURY

GALERIE V NEMOCNICI

LITOMĚŘICE

VERNISÁŽ
10.3.16
17.00

STANO GAJDOŠ

22 ZASTAVENÍ

III-IV 2016

VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ

Slovo redaktora

Vážení čitatelia,

ubehli už dva mesiace nového roka. Zima sa nepolepšila, sneh sa síce objavil, ale rýchlo zmizol. Najmä z Prahy. Niekde ani nenapadol a ľudia už privykli „čiernym“ zimám, ako ich nazývali naši predkovia. Ich, hoci spravidla nežili v takom komforte ako my, v pravej zime zažili veľa skutočného chladu nielen vonku, ale aj doma, takéto zimy ľakali.

Viacej spätí s prírodou nedbali len na vlastné pohodlie, netúžili po abnormálne teplých zimných mesiacoch, pretože sa obávali o budúcu úrodu, dostatok vody v lete i o pašu pre domáce zvieratá. Dnes žijeme zamurovaní vo svojej „pohode“. Len nech nás neoziaba, len nech sa nemusíme boriť so snehom a ľadom. Stratili sme krásu pokojne padajúcich snehových vločiek, zasnežených stromov, parkov, striech, domov i ciest. Dávno sme nepočuli vízgať sneh pod nohami. Deti sa už nevedia sánkovať ani kĺzať po zamrznutých kalužiach. Zimu poznajú z rozprávok, počítačov a tabletov, takže im vlastne ani nechýba. Je škoda, že možno ani nepoznajú, aký krásny býval návrat marcového slniečka na vysokú predjarnú ultramarínovú oblohu v očakávaní príchodu skutočnej jari. Keďže na Vianoce bolo 15 stupňov tepla, na Petííne a zrejme i inde zakvitli sakury, v polovici februára kvitli snežienky, sedmokrásy, ktoré vlastne ani kvitnúť neprestali, zelenala sa tráva i drobné lístočky na kríkoch, je ťažké hoc i len slovne odháňať zimu, ktorá vlastne vôbec neprišla.

V marci príde Veľká noc a dni sa predlžia. Prvýkrát bude pre nás v Česku sviatkom aj doteraz všedný Veľký piatok. Pripomeňme si už v týchto dňoch tajomstvo Veľkonočných sviatkov, ktorým predchádza pôst, Smrtná nedeľa s vynášaním zimy, pokračujúc Kvetnou nedeľou k Zelenému štvrtku. Dovoľte, aby sme vám zaželeli krásne a veselé sviatky Veľkej noci na prahu nového ročného obdobia, ktoré prináša dlhé svetlé dni a skracujúce sa tmavé noci.

Za redakciu *Helena Nosková*

OBSAH

Smer padá, porastie pravica?	2
<i>Martin Guzi</i>	
Spisovateľ vracajúci nás ku koreňom (Spomienka na Ladislava Ťažkého)	4
<i>Igor Válek</i>	
Vznik ČSR 1918: Česi a Slováci nebudou muset emigrovat?	6
<i>Stanislav Brouček</i>	
Michal Heriban	8
<i>Monika Pulíšová</i>	
Geovédy na Slovensku v meziválečnom období	11
<i>Jiří Jindra</i>	
Organizovaný Babylon na scéne SND	13
<i>Anna Sláviková</i>	
Svetoslav Veigl, básnik žiarivého optimizmu a pevnej nádeje	16
<i>Ivana Poláková</i>	
Ovoniavač ruží	18
<i>Marián Šidlík</i>	
Sionská hviezdica (postrehy z Lotrinska)	19
<i>Miro Pogran</i>	
Tvorca národného sochárstva Fraňo Štefunko	21
<i>Eva Belzová</i>	
Slovensko: Kam a kedy cestovať	22
<i>Jarmila Wankeová</i>	
Detský folklórny festival Zlatá brána	24
<i>Magda Pajanková</i>	
Pedagóg a jeho študent	26
<i>Luboslav Moza</i>	
Olga Lamačková – rozhovor	27
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Príloha Oriech (I–IV)	

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Číslo 3/2016 pripravili: Šéfredaktorka PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370, zodpovedný redaktor a grafická úprava Milan Šmíd, tel. 604 545 555, redakcia Ing. Eva Zajíčková, CSc., tel.: 272 911 893, Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093, Mgr. Eva Belzová • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič, Mgr. Vlado Štancel • e-mail: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz, anazuz.s@volny.cz, vlado.stancel@volny.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • DTP: studio Franklin • Tlač: tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 4. 3. 2016 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY - Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213-0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 Euro • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a čísla účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadane rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS v ČR, SČS a KSK • Obálka: Miro Pogran – Lotrinský veľkonočný motív

Predvolebná kampaň na Slovensku je vo finále. Voľby sú o dva týždne a napriek argumentačnej a obsahovej hluchote sa rysujú (staro)nové trendy. Štrajk učiteľov a výpovede zdravotných sestier na dva týždne vrátili do verejného priestoru debatu o tom, aké Slovensko chceme, aké služby, komu a za koľko by ich mal štát poskytovať. Vládny Smer nateraz oba protesty zvládol, aj keď len o chl. Ako pri učiteľoch tak aj pri sestrách sa do štrajku nezapojila kritická masa zamestnancov, nedokázali vytvoriť potrebný verejný tlak a ani jedna

trend druhý – debata o celospoločenských problémoch je pre vládu stranu nekomfortná, až neprijateľná. Teda tak, že keď trvá dva týždne, Fico je schopný prekonať všetky čary, aby zmenil verejný diskurz.

Hoci popularita Smeru stagnuje až klesá, pravicové strany zatiaľ preferenčne nerastú. Voľby sa teda budú lámať na tom, či voliči svoju nespokojnosť prejavia podporou obskúrnych projektov typu Sme rodina Borisa Kollára alebo nacionalistickej Ľudovej strany Naše Slo-

Smer padá, porastie pravica?

skupina sa tak nedomohla svojich požiadaviek. Smer nemusel urgentne zasahovať. Na druhú stranu, protestné akcie ukázali, že strana Roberta Fica nemá ani šajnu, ako riešiť problémy oboch rezortov. Zároveň štrajk menšej časti učiteľov a výpovede menšej časti sestier zrazili Smeru štyri až šesť percent preferencií.

Trend prvý – Smer nemá ani náznak riešenia, ako pomôcť a zlepšiť oblasti, v ktorých štát dlhodobo zaostáva. Ak sa vedie debata o tom, ako konkrétne spravovať krajinu, preferencie Smeru sa znižujú.

Fico debatu o učiteľoch a sestrách ukončil podpásovým útokom na lídra jednej z najslabších parlamentných opozičných strán Igora Matoviča. Bližšie sa ku kauze vrátim neskôr, v každom prípade,

vensko, za ktorou je banskobystrický župan Marian Kotleba. Rovnako voliči môžu podporiť stredopravé strany alebo ostať doma. Ak sa kritická masa voličov, ktorá doteraz nie je pevne rozhodnutá, komu dá hlas, zdvihne a voliť pôjde, môžeme sa vo voľbách dočkať prekvapenia, ktoré si väčšina ešte pred mesiacom nevedela predstaviť ani vo sne. Prekvapenie znamená, že strany, ktoré chcú modernejšie a lepšie Slovensko, môžu mať viac hlasov ako Smer. Opozičné subjekty však zároveň v kampani dokazujú zúfalú neschopnosť premeniť mínusy Smeru na svoje plusy. Na vlnu nespokojnosti nedokázali zareagovať adekvátnym spôsobom a rovnako zatiaľ nedokázali voličom „predať“ svoju víziu spravovania krajiny iným, lepším spôsobom. Trend číslo

tri – pravica potrebuje generačnú výmenu, bez nej sa nedokáže na-
dýchnuť, iba lapá po dychu.

Premiér tlak nezvládnutia problémov v zdravotníctve a škols-
tve vyriešil útokom na Matoviča. Šéfa obyčajných ľudí obvinil, že
v roku 2008 cez bieleho koňa tuneloval vlastnú firmu regionPress.
Novinárom Fico rozdal viacero dokumentov vrátane zmluvy o pre-
vode Matovičovho podniku a záznamov z daňového úradu. Fico
vravel, že o kauze doteraz nevedel, preto ju zverejňuje až teraz. Útok
premiér odôvodnil verejným záujmom a tým, že Matovič útočí na
vládu, tak by verejnosť mala vedieť, že na takéto úto-
ky Matovič nemá morálne právo. Matovič sa podľa
Fica chcel tiež vyhnúť daňovej kontrole. Deň potom,
ako Fico na svojho politického oponenta zaútočil, na
polícii zrazu po ôsmich rokoch o transakcii vypove-
dal údajný biely kôň.

Matovič kontroval tým, že Smer vedel o všetkom
minimálne od roku 2010, teda šesť rokov, a na tla-
čovej besede pustil záznam z vystúpenia poslankyne
Smeru Renáty Zmajkovičovej (predsedníčka Trnav-
skej krajskej organizácie Smeru), na ktorom v parla-
mente hovorila o Matovičovi navlas rovnaký príbeh,
ako Fico v roku 2016. Predseda OĽaNO rovnako
vysvetľoval, že pri prevode podniku nešlo o nič iné
ako o vymáhanie pohľadávok, keďže dlhoročné pod-
nikanie vo forme živnostníka zmenil na firmu s.r.o.,
podnikal ako predtým, ale na živnosti mu ostali po-
hľadávky za dve desiatky miliónov korún. A na dô-
važok pridal daňové priznanie za rok 2008, v ktorom
na daní zaplatil 15 miliónov korún.

Celý prípad má množstvo odbočiek a nepresností
z obidvoch strán, vo všeobecnosti sa však dá povedať,
že Fico sa obuje do kohokoľvek, ak dotýčný ide po
krku vláde. Na Slovensku si podľa premiérovej logiky
môže robiť ktokoľvek čokoľvek, ak nekritizuje Smer
a jeho predsedu. Fico nemá problém klamať priamo
pred kamerami a celým národom a jeho klamstvá už
nikoho v republike zásadne nevyrušujú. Skutočnosť,
že premiér klame, prijali ako normu jeho voliči, jeho
odporcovia a aj médiá. Fico je schopný pri presadzovaní
svojich záujmov vedome porušovať zákon, ne-
viem, ako inak sa dá nazvať zverejňovanie interných
záznamov daňového úradu. Trend číslo štyri – Fico
čas sa naplnil. Rešpekt u politických súperov si vy-
máha už len tým, že im môže ponúknuť podiel na
moci. Len preto sa na Ficovu adresu otvorene vyjad-
rujú iba Matovič s predsedom SaS Richardom Sulí-
kom, keďže obaja by so Smerom nešli za žiadnych
podmienok. Ak o Ficovi ako o klamárovi nehovorí
Bugár, Figel a Procházka, tak len preto, lebo si nechá-
vajú pootvorené zadné dvierka. Fico ako politik však
prišiel o rešpekt v takmer všetkých oblastiach, ostala
mu len moc. Nič iné už neponúka. Je preto len otáz-
kou času, kedy jeho opotrebovaná hviezda nadobro
zhasne. Odhadujem, že strmý pád sa začne najneskôr
deň potom, ako jeho strana nedokáže zostaviť vládu.

Trend piaty – voľby a správanie slovenských vo-
ličov ovplyvňuje zahraničná politika. Ak sa doteraz
chlieb lámal na domácich témach a problémoch, Ra-
dičovej vláda padla pre euroval a Fico nabral druhý
dych s utečeneckou krízou. Na rozdiel od Grécka sa
migrantov na konzervatívnom Slovensku bojí drví-
vá väčšina občanov. Medzinárodný problém, ktorý
sa zatiaľ Slovensku vyhýba, tak pri presne riadenej

manipulácii vytláča domáce témy a pomáha vládnej strane držať sa
v čele pelotónu. Politická elita musí prijať, že nech urobí na Slo-
vensku čokoľvek, môžu ju zraziť na kolená alebo vyniesť do nebies
kroky Európskej únie a s nimi spojená situácia.

Nech už voľby dopadnú akokoľvek, budú správou o Slovensku. Slo-
vensko a úniu špeciálne nečakajú ľahké časy. Občania vo voľbách roz-
hodnú, či im stačí zázračná medicína vo forme sociálnych balíčkov, ale-
bo poctivo vykonávaná rehabilitácia. Politici už karty ukázali, ľudia tie
svoje odkryjú vo voľbách. Vivat demokracia! *Martin Guzi, novinár*

VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V ŠUMPERKU
OLOMOUCKÝ KRAJ
SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MUZEUM V MARTINE
SI VÁS DOVOLUJÍ POZVAŤ NA VÝSTAVU

**O SLOVENSKÝCH DRÁTENÍCÍCH
SVETOM,
MOJE, SVETOM...**

VÝSTAVA ZE SBÍREK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MUZEA V MARTINE

VÝSTAVA BUDE
ZAHÁJENA VERNISÁŽÍ
**10. BŘEZNA 2016
V 17 HODIN**

**MUZEUM
ŠUMPERK**
HOLLAROVA GALERIE

VÝSTAVA POTRVÁ DO 5. ČERVNA 2016

www.MUZEUM-SUMPERK.cz

Spisovateľ vracajúci nás ku koreňom

(Spomienka na Ladislava Ťažkého)

Nedávno – presne 20. januára – uplynulo už päť rokov odvtedy, čo nás opustil originálny slovenský spisovateľ a výnimočný človek Ladislav Ťažký. Priznám sa, nespomenul som si naňho v onen výročitý smutný čas, ale iba nedávno, keď som v predvečer marca, mesiaca v dlhodobom horizonte viac venovanom knihám a ich tvorcom, dumal nad súčasným behom knižnej kultúry a zložitého diania okolo nej.

Pravdaže, aj okolo autorov a „autorov“ – pretože medzi týmito dvomi kategóriami ľudí s pomyselným perom v jednej a vlastnou knihou (ešte dôkaznejšie knihami) v druhej ruke je veľký rozdiel. Minimálne taký, ako medzi „celebritou“ živenou povrchnosťou čias, ktoré žijeme, a medzi skutočnou osobnosťou, človekom, ktorý nezištne svojím životom a dielom pomáha ostatným plahočiť sa a nachádzať zmysluplnú cestu v tomto slzavom údolí. Spomenul som si – viac ako zákonite! – v súvislosti s tými naozajstnými aj na majstra Ťažkého a zachcelo sa mi s touto spomienkou podeliť sa aj s čitateľmi časopisu LISTY. Azda aj takto vzdať hold hodnotám a jednému z ich tvorcov, ktorý si vážil človeka a veľmi dobre chápal Slovákov (a v prenesenom význame všetkých ľudí), ktorí za hranicami pôvodnej vlasti – svojej a či predkov – vnímajú korene pôvodnosti a vracajú sa k nim. Lebo vedia, že každý návrat k takýmto koreňom je silou dávajúcou perspektívu a smer aj ďalšiemu pohybu vpred...

Dost' dlho som oddŕaloval chvíľu, kedy si takpovediac naplno sadnem k textu, ktorý budete čítať v nasledujúcich riadkoch. Úcta (priam zodpovednosť) k pamiatke Ladislava Ťažkého mi zväzovala ruky myšlienok, prsty slov a nervové zakončenia hlások. Dlho som otáľal, viackrát už rozhodnutý o tom najsprávnejšom spôsobe, ni vždy na poslednú chvíľu, vnútorne zneistený, som cúvol. S mrazivým pocitom kdesi na temene hlavy, že ešte neprišla správna chvíľa. Ten zvláštny okamih súzvuku koncentrácie, spomienok a hodnotení veľkosti výnimočného človeka, jeho diela a odkazu... Z potmenenej oblohy, pomedzi kvapky dažďa zmiešané s chumáčikmi snehu spúšťa večer svoj nevábnny mokrý plášť a ja konečne píšem túto spomienku na jedného z bardov modernej slovenskej prózy a publicistiky. Presýpam hrst' myšlienok spojených s človekom Ladislavom Ťažkým (hoci pri nemnohých stretnutiach som ho v duchu oslovoval familiárne „Laco“, nahlas som mu tak nikdy nepovedal, aj vzhľadom na vekový rozdiel mi toto oslovenie akosi neprináležalo), ktorého som mal česť poznať a trochu s ním i spolupracovať. No, a to predovšetkým!, najmä sa od neho učiť.

Spisovateľ, z ktorého diela čpíe slovenskosť

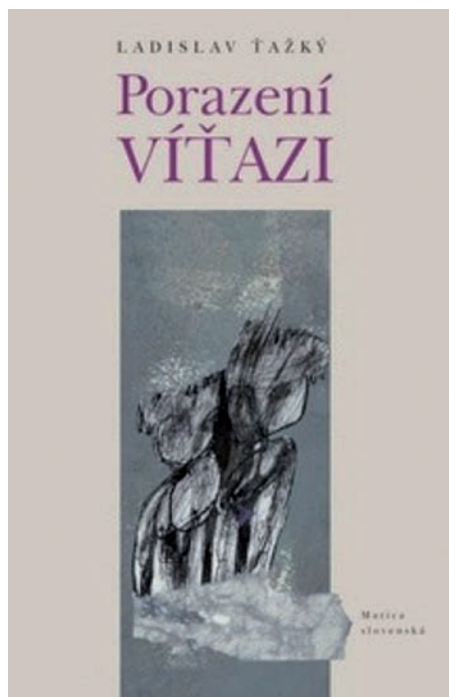

Ako elév písaného prozaického slova od skúseného tvorcu, ako redaktor novín vnímať jeho nepredstieranú zodpovednosť voči textu, ktorý predkladal čitateľovi vo vedomí, že ho slovom bude ovplyvňovať, ba možno až naprávať na správnu cestu. Hoci, ako presvedčený demokrat, vedomý si aj toho, že nie je majiteľom pravdy, ale stále hľadačom a zároveň (vzhľadom na vnútorný morálny kredit a bohaté životné skúsenosti v často hraničných situáciách) radcom. Láskačným, ale neoblomným. Ohotným diskutovať, ale nie polemizovať o základných postulátoch mravného mravenica sa človeka chodbičkami mraveniska zvaného svet a zmysluplného bytia v ňom.

Dlhé roky, začínajúce sa niekde medzi lavicami vrútockého gymnázia a potom i medzi regálmi bohatej rodičovskej knižnice som Ladislava Ťažkého vnímal takmer ako živý zrkadlový odraz legendárneho Matúša Zraza. Toho nedobrovoľného vojaka Slovenskej armády, ktorý ma párkrát navštívil aj v snoch, mňa, nedobrovoľného vojaka Československej ľudovej armády kdesi v lesoch západných Čiech tesne pred novembrom 1989. Iba dĺžka chýba v priezvisku človeka, no o to prudší bol pomyselný zráz, dolu ktorým sa šuchli v hrmotnej zmene dejiny smerom k demokracii a ktorým som sa i ja priamo po zadku šuchol až do Matice slovenskej a do jej periodika Slovenské národné noviny. Aj k čítaniu (trochu situačnému redigovaniu na mieru/veľkosť) a publikovaniu viacerých Ťažkého textov. Prejavov i filozofických myšlienok matičiara (v tom najplnšom slova zmysle, obsahu a historického rozsahu pojmu), ktorý sa posledné roky života primkol k najstaršej kultúrnej ustanovizni Slovákov. Aby jej váhou svojho spoločenského kreditu pomohol, keď bolo treba, svojimi radami prispel na rázcestiach rozhodnutí a ťahal ju celou silou zo zrázov, do ktorých ju neraz potisli nie vždy dobré rozhodnutia jej velenia.

Nemal som príliš veľa možností posedieť si s majstrom Ťažkým pri dobrom a váž(e)nom slove, nechať sa unášať riekou jeho pútavého rozprávačského umenia, no predsa sa taký okamih naskytl a naddlho mi utkvie v pamäti. Aj preto, že to bol vzácné dlhodobější okamih, celý pod-

večer, čo plavne prešiel najprv do mladej noci a potom aj do jej hlbších polôh. Navyše v prítomnosti kolegov a priateľov od Matice i tvorivého pera Mira Bielika a Petra Mišáka, dnes predsedu a podpredsedu Spolku slovenských spisovateľov, najstaršej a najväčšej stavovskej organizácie spisovateľov v krajine pod Tatrami. (Je namieste napísať, že aj o tento spolok sa Ťažký staral priam ako o vlastné dieťa.) Navyše neďaleko rodiska mojej mamy, Ostrého Grúňa v Kľakovskej doline (kde ju krvavá ľudská zloba a vojnový štabarc pripravili v januári 1945 o rodičov a mňa o starých rodičov), v priestoroch žarnovického kaštiela po prezentácii ktorejosi Ťažkého knihy. Hoci by to azda malo byť podstatné, nech mi je odpustené, nie je. Z pohľadu mojej spomienky a jej sily určite nie. Po pomerne dlhom podvečere strávenom vsede sme postávali. V jednej ruke pohár vína, v druhej za pačesy zdrapený vietor buráčajúcich myšlienok, ktoré začali nekontrolovane (nie nekontrolovane!) víriť vzduchom. Bolo treba prsty tej ruky zaťať, aby neodleteli! Zavrieť okno, aby neunikli do nenávratna. Každý hovoril, každý niečo pridal k širokej (a žiaľ, asi i večnej) téme človek – vojna – život. No mne sa zdalo, že vraví iba Ťažký. Ba vlastne, aj dnes si to na počudovanie čerstvo uvedomujem, SKUTOČNE VRAVEL iba on. Blízkosť Kľakovskej doliny nabádala, prebúdžala trpkú vôňu nezmyselnosti vojny v najspodnejších vodách spomienok mladého vojaka i skúseného literáta, jatrila zmysly, z mysle cúdila odvar podstaty života. Varila korenok mandragory prežitia na miestach, kde životu už akoby vykypelo z kotlíka, kde všetko, počínajúc najzafúlanejším kuchtičkom a končiac šéfkuchárom akoby mu dávalo posledné zbohom. Iba trochu stačilo privrieť oči a vedľa mňa opäť stál Matúš Zraz. Hladný, uzimný, otrhaný, no predovšetkým nezlomený. Živý! Z tohto silného večera mám kdesi fotografiu.

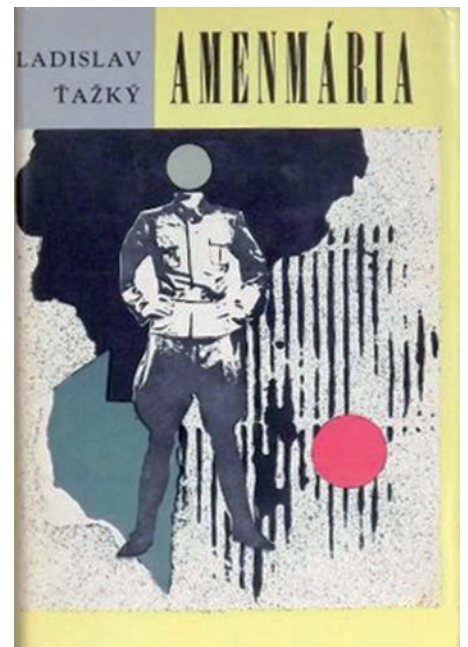
Ladislav Ťažký sedí, predlaktami poloopretý na operadlách veľkého dreveného kresla v ktorom si pseudoromantizujúcom štýle a hľadí – hoci si to zjavne neuvedomuje – do fotoaparátu. Očami smeruje do šošovky objektívu, no pozornejšiemu divákovi neujde skutočnosť, že myslou (bez akéhokolvek duchárčenia, skutočne iba myslou!) je niekde inde. Tam, kde samým dobrým vojakom na hrobe kikiríka kohút. Amenmária, majstre, amenmária!

Ešte jedna spomienka. Osud tak chcel, že som redigoval azda posledný text, ktorý Ťažký napísal a ktorý vyšiel tlačou ešte pred jeho odchodom do nenávratna. Ešte ako zástupca šéfredaktora už spomínaného matičného periodika som sa dostal k textu pripravovanej Drotárskej odysey Jána Čomaja. Ako zodpovedný redaktor – aspoň v tiráži je to tak uvedené – knihy o jedinečnom slovenskom fenoméne, pri zrode ktorej sa jej autor dohodol s Ťažkým, že do nej napíše úvod a či skôr

zamyšlenie... A ja som sa zas dohodol s Čomajom, že budeme úryvok z knihy publikovať v novinách. Vráťane úryvku z Ťažkého. Bol som teda i zodpovedným redaktorom onej knižnej mozaiky drotárskych príbehov a pri záverečnom cizelovaní rukopisu sme sa dohodli, že časť Ťažkého textu – z redakčných dôvodov – vypustíme. Obaja majstri dobrého literárneho slova mi hádam odpustia, keď z toho úvodu časť vložím práve tu. Ladislav Ťažký píše:

„Opäť chodíme do sveta za prácou... A ja využívam túto možnosť a chcem sa súčasnému „drotárovi“ – lekárovi, inžinierovi, montérovi, murárovi, opatrovateľke chorých a starých ľudí, výskumníkovi v najväčšom urýchľovači... takto prihovoriť: Choď, pútnik slovenský, do sveta, ale neopieraj sa o meč, nepyš sa, neukazuj moc maršalskou palicou, vykladanou lebkami, putuj svetom ako diplomovaný drotár a múdry olejkár, Hippokratov vojak so sestrou Boženou, odklínaj cesty ohrozeným národom

s krošňou (nie torbou) na chrbte, plnou nádeje a pracovitosti, trebárs s pastierskou palicou v ruke ako Mojžiš na púšti, palicou z fladrového javorca. Veď aj ty prichádzaš do morálnej púšte ekonomického globálu, s tou palicou, čo salašom vonia, vtákmi, ovečkami a červotočom je zdobená, čo je z rodnej hory a je slovenským žezlom kráľovským, mozolmi dedov a otcov vyhladeným, s tou palicou, ktorá v čase nebezpečenstva, keď Boh dá, aj vystrelí. Tú zobrácku lom na kolene doma a spál na vatre histórie. Choď, Slováč, svetom a lieč jeho rany, vyroň slzu nad krivdami biednych, drôtuj zemeguľu a morálny džbán ľudstva, vylej z neho žľč a blen a pomáhaj Otcovi pást ovečky a baránky jeho. Ty to predsa vieš, si Slováč. Vo svete cti si brata svojho ľudského a pomáhaj mu v núdzi... Nedovoľ hanobiť človeka odludom! A neurob hanbu slovenským drotárom.“ Čo dodať?!

V nadväznosti na predchádzajúce riadky ešte čosi na úplný záver mojich spomienok. Pomôžem si slovami ďalšieho dobrého človeka odtiaľ zhora, slovami literárneho vedca Pavla Števceka. Ten vo svojom návrhu na udelenie Ceny Nadácie MS za literatúru (Ťažký sa 16. 12. 1994 stal symbolicky jej historicky prvým nositeľom) napísal aj toto: „Na šírom teritóriu dejín slovenskej literatúry takého prozaika jednoducho nemáme. Takého svojského a jedinečného, takého samorostlo originálneho ako Ťažký vo všetkých estetických dimenziách je napriek tomu, že z každého póru jeho rozložitej tvorby až čpie slovenskosť...“

Aj touto neskrývanou slovenskosťou ostane pre mňa Ťažký veľkým človekom, ku ktorého dielu sa treba tvorivo vracat, ba priam spúšťať zrázom jeho humanistického odkazu, aby sme smerovali k lepšej realite. Ladislav Ťažký k nej smeroval vždy a pokúšal sa ta viesť i ostatných, odvdáčme sa mu za všetko tým, že sa o to nozaj budeme aspoň pokúšať. Cieľ je cesta.

Igor Válek, autor je spisovateľ a publicista
foto autor

Vznik ČSR 1918: Češi a Slováci nebudou muset emigrovat?

Na pozadí hlubokých přeměn ve světě způsobených válkou došlo v roce 1918 ke vzniku Československé republiky. Vyhlášení samostatnosti ČSR se stalo v době, kdy se rakousko-uherská monarchie rozložila. Spojením českých zemí, Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny (oficiálně nazývané Podkarpatská Rus) vznikl z mnoha stránek nerovnoměrný celek, jemuž vyvstal hlavní úkol v podobě zajištění vnější bezpečnosti a uspořádání vnitřních problémů. Češi a Slováci byli politicky prohlášeni za jeden československý národ. Mezi bláhovými prognózami, které zněly v nadšení ze získané samostatnosti, bylo slyšet: Češi a Slováci už nebudou muset emigrovat.

Nesouměrnost českých zemí a východních částí nového státu byla prvním vážným problémem republiky. Vznikly tak předpoklady k rozdělení slovenské politické scény do dvou základních skupin. Menší část se vydala cestou spolupráce se silnější českou partnerkou. Větší část se postavila na odpor tlaku českého kapitálu a pod praporem pravicově nacionalistické a náboženské ideologie bránila své hospodářské zájmy. Další soubor problémů plynul z existence početné německy mluvící části obyvatelstva českých zemí, které do vzniku republiky nijak zvláště neprojevovalo svou příslušnost k národu německé říše. Přitažlivost říšského němectví přišla na pořad dne až později. V ČSR žila také další etnika. Početní poměr Čechů a Slováků a etnických skupin se po dobu mezi dvěma světovými válkami výrazně neměnil. Například v roce 1930 bylo v ČSR:

Čechů	50,2 %
Slováků	15,3 %
Němců	23,4 %
Maďarů	5,6 %
Rusů (tj. Ukrajinců-Rusínů, Rusů a Bělorusů)	3,6 %
Židů	1,2 %
Poláků	0,6 %

Navzdory všem rozdílným v hospodářské, politické a etnické oblasti existovaly pojící faktory, které zabezpečovaly chod státu a které se odvíjely od jisté úrovně vůle obou národů Čechů a Slováků tvořit společný stát. Stálým zdrojem k této vůli byla tradice kulturních styků mezi Čechy a Slováky, blízkost ideově politického zaměření národních hnutí obou etnik a samozřejmě jazyková příbuznost. Stejně tak jako tyto momenty integrovaly a zároveň problematizovaly české a slovenské zájmy a českou a slovenskou společnost doma, dodávaly skupinám Čechů a Slováků žijících daleko za hranicemi nového státu *stabilní proměnlivost* při hledání jednotných a rozdílných názorů i postojů vůči společnému státu.

Naděje vkládané do budoucnosti samostatného Československa při jeho vzniku ovlivnily prognózy vývoje tohoto státu i v tom, že 28. říjen 1918 měl odstranit hlavní příčiny vystěhovalectví z českých zemí a ze Slovenska, odkud dříve v předválečném období odcházelo průměrně ročně *asi 60 tisíc lidí*. Optimismus v tomto směru dosahoval až k přesvědčení, že se politické osamostatnění stane východiskem vytvoření podmínek pro *návrat Čechů a Slováků*, kteří odešli za hranice již v různých obdobích před první světovou válkou. Vypuknutím první světové války se vystěhovalectví z českých zemí a ze Slovenska značně zmenšilo. Zůstal jen malý proud do Spojených států, ale i ten zcela ustal po vstupu USA do válečného konfliktu v dubnu 1917.

Válkou zastavený odliv obyvatelstva byl skutečně v prvních mírových letech vystřídán návratem poměrně značné části českého a slovenského etnika do nové vlasti (reemigrací a repatriací). Velké skupiny Čechů přišly z Rakouska a Německa a také ze Spojených států reemigrovalo do konce roku 1921 přes 30 tisíc Čechů a Slováků. Avšak období iluzí o tom, že vystěhovalcký problém již neexistuje, nemělo dlouhého trvání.

Na jaře 1920 se v pražských ulicích objevili první vystěhovalci z ČSR. Byly to skupinky obyvatel ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, které začaly signalizovat nástup nových vystěhovalckých vln. Počty vystěhovalců, nocujících po pražských nádražích, noclehárnách

Z krajaňského tisku

i po jiných méně k tomu vhodných místech a čekajících na vyřízení formalit u zastupitelských úřadů, se zvětšovaly. Státní orgány zcela nepřipravené takový jev zvládat byly zahlceny vyřizováním vystěhovalcké agendy, která si vynucovala rychlý zákrok státu v podobě *vystěhovalckého zákona*.

Pro názornou ilustraci toho, jaká byla síla a směry vystěhovalctví z ČSR v jeho počátcích, poslouží některé statistické údaje, které máme k dispozici pro rok 1922:

Země, kterou vystěhovalc označil za cíl své cesty	Počet žádostí o vystěhování v roce 1922
Francie	3 457
Rakousko	4 214
Německo	5 208
Maďarsko	894
Jugoslávie	1 555
Rumunsko	1 042
Polsko	694
Ostatní Evropa	871
Celkem do evropských zemí	17 935
USA	13 561
Kanada	110
Argentina	457
Brazílie	205
Ostatní země amerického kontinentu	3
Ostatní země světa	7
Celkem do mimoevropských zemí	14 343

Uvedená čísla vypovídají jen přibližně o realitě. Skutečný odliv obyvatelstva byl vyšší, neboť musíme k těmto hodnotám přičíst odchod nezachycený statistikou a dále početné sezónní vystěhovalctví. Takže výsledný odhad napovídá, že v roce 1922 opustilo ČSR téměř 50 tisíc obyvatel. Ani v následujících letech se situace nijak radikálně nezlepšila, i když hospodářskou krizí na zlomu 20. a 30. let došlo k poklesu počtu vystěhovalců.

Vystěhovalectví nebylo jevem typickým jen pro Československo. Ještě ve větší míře se stěhovali z evropských národů Italové, Portugalci, Irové a Poláci. Do zemí s vyšší hospodářskou úrovní odcházela především laciná pracovní síla, čili vystěhovalci z nejnižších sociálních skupin. Naopak v zemích s nižší hospodářskou úrovní nacházela uplatnění více inteligence a odborníci z různých odvětví průmyslu a zemědělci přinášející lepší agrotechnické zkušenosti a dovednosti. Odchod laciné pracovní síly směřoval do zemí západní Evropy a Severní Ameriky. Druhý případ, odchod inteligence, specialistů z průmyslových oborů a středních rolníků, charakterizuje vystěhovalectví z českých zemí a ze Slovenska do jihovýchodní Evropy a Latinské Ameriky.

Hodnocení příčin vystěhovalectví čs. státními orgány i odborníky procházelo změnami. Zdůrazňovala se velmi často složka individuálního rozhodování, která se různě interpretovala. Někdy se považovala za projev demokratických svobod. Jindy byla ztotožňována s nedostatkem vlasteneckého citění, to v případě odchodu inteligence nebo odborníků z významných a tradičních odvětví československého průmyslu.

Ekonomické rozpory vytvářely základ pro vlastní vystěhovalcký proces, který ovlivňovaly, formovaly a do konečné podoby dotvářely *vnější podněty*, na něž reagovala individuální lidská složka procesu. Přesvědčuje nás o tom pestrost důvodů, které k vystěhování uváděli sami vystěhovalci. V postojích a důvodech vystěhovalce je jistě obsažena psychická stránka věci. Hraje důležitou roli, zvláště když jsou vnější podněty silné a slibují podstatnou změnu k lepšímu.

Z hlediska doby pobytu vystěhovalců v zahraničí se rozlišovalo vystěhovalectví *trvalé a krátkodobé* (zahrnující sezónní vystěhovalectví). Postihnout proporcionalitu českého a slovenského vystěhovalectví v tomto smyslu je velmi obtížné, neboť mnohé zamýšlené krátkodobé pobyty se měnily v trvalé. Také zjišťování vystěhovalectví celých rodin nebo jednotlivců má svá úskalí v tom, že se jednotliví členové rodiny stěhovali postupně. Avšak v zásadě se dá říci, že z východních částí republiky odcházel převážně jeden člen rodiny za výdělkem na různou dobu, zatímco z českých zemí můžeme odhadovat větší procento migrujících celých rodin než ze Slovenska. Přitom stěhovavost ze Slovenska byla 4 až 5 krát větší než z českých zemí.

Naprostá většina vystěhovalců meziválečné ČSR pocházela z nemajetných vrstev a volila cestu do zahraničí přes instituce zprostředkující práci v cizině. Jednalo se především o zemědělské dělníky, jichž v letech 1920 až 1938 odešlo nejvíce, přibližně asi 70 % ze všech vystěhovalců. Pak to byly různorodé skupiny z průmyslových a živnostenských profesí, jichž bylo asi 11 %. Zbytek připadal na zaměstnance v obchodu a dopravě v necelém 1% a na další nejružnější povolání. V případech vystěhovalectví mimo evropský kontinent a zvláště do Severní a Jižní Ameriky byl nutný určitý kapitál, minimálně kryjící alespoň náklady na cestu. Takže lze předpokládat,

že do zámorí odcházely majetnější skupiny obyvatelstva, než do států evropských.

Vystěhovalectví a existence krajanů v cizině přinášely s sebou především řadu negativních důsledků pro československý stát, přestože některá tehdejší hodnocení hledala i pozitiva. Hledala je v uvolňování populačního přebytku českého a slovenského obyvatelstva, který se uplatňuje v zahraničí a skýtá mnohé možnosti spolupráce s domovem k oboustranné prospěšnosti.

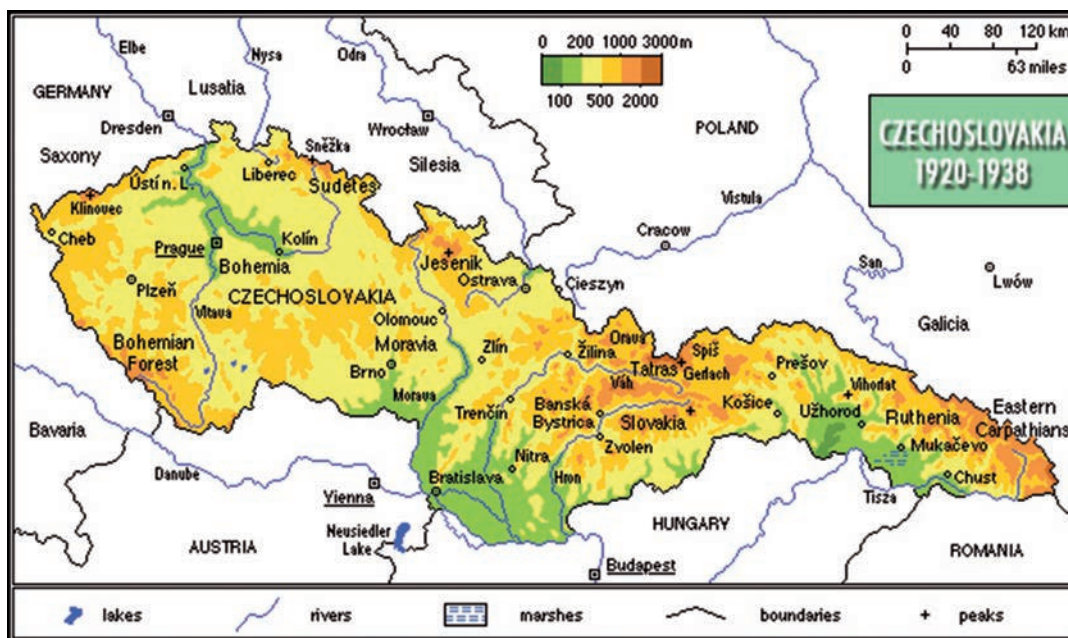
Proces přechylování zahraničních Čechů a Slováků začíná příchodem vystěhovalců a pokračuje přes adaptační fázi, v níž se vystěhovalci (teď už vlastně přistěhovalci, krajané) vyrovnávají a sžívají v sociální a komunikační sféře s novým prostředím. Po počáteční uzavřenosti a po adaptaci v pracovním procesu dochází k další fázi přechylování a včleňování krajanů do kulturních norem a způsobu života imigrační země. Jak intenzivně toto včleňování probíhá, postupuje kupředu třetí fáze, fáze asimilace. Kam až asimilační postup dospěje, je závislé na mnoha skutečnostech, na nichž se podílí imigrační země, samotní vystěhovalci a v neposlední řadě i skutečnosti, které vyplývají z intenzity kontaktů krajanů s původní vlastí. Zpravidla ve třetí generaci dochází k porušování nebo k úplné ztrátě bilingvismu, mizí aktivní znalost češtiny nebo slovenštiny.

Krajaný svět často vystupoval jako celek a byl v meziválečné ČSR tak také chápán, přestože sestával ze svěbytných jednotek usedlých v mnoha zemích světa. Společenská a kulturní úroveň české a slovenské (resp. československé diaspory) se promítala i do vztahů emigrační a imigrační země. Stávala se pojítkem mezi oběma prostory. Jako příklad nám poslouží postavení slovenské literatury v bývalé Jugoslávii a její místo v kontextu národní slovenské literatury v bývalém Československu.

Literatura Slováků žijících v Jugoslávii patřila podle jazykové stránky a formy děl (a určitě do značné míry i svým obsahem) do kontextu národní slovenské literatury. Na druhé straně právě obsah většiny děl slovenských autorů v Jugoslávii včleňuje tuto literaturu do kontextu národních jihoslovanských literatur. Kterým směrem je přechýlení silnější a včlenění těsnější, to ponechme v tomto případě literární kritice. Příklad slovenské literatury v Jugoslávii lze však rozšířit a částečně zobecnit pro postižení charakteru kultury a způsobu života českých a slovenských diaspor v zahraničí.

Užívání českého a slovenského jazyka v cizím prostředí, přenos českých a slovenských lidových tradic a některých specifických stránek způsobu života dodávalo *formu* společenskému životu, podílelo se na hodnotové orientaci a na tvorbě životního stylu krajanů. Avšak vlastní *obsah* způsobu života krajanů se přechyloval a přirozeně včleňoval více do systému kulturních, společenských i politických norem etnika, v jehož prostředí ta která krajaný komunita žila.

PhDr. Stanislav Brouček, CSc., Etnologický ústav AV ČR

Československo 1920 – 1938

Michal Heriban

Michal Heriban (27) je slovenský tanečník a výtvarník žijúci v Prahe. Je členom tanečného zoskupenia Lenka Vagnerová & Company, tanečného Divadla elledanse v Bratislave a taktiež spolupracuje s mníchovským choreografom Michom Puruckerom. Vyštudoval sochárstvo na Strednej škole scénického výtvarníctva v Bratislave, neskôr pedagogiku výtvarného umenia na Univerzite Komenského v Bratislave.

Narodil si sa v Bernolákove, ako vyzeralo tvoje detstvo?

Vyrastal som na dedine vo veľkom dome s rodičmi, dvomi sestrami a starými rodičmi, ktorí boli našimi susedmi na tom istom dvore. Mali sme dvoch psov fúzačov, Arga a Astora a jedného kocúra Mura. Pre nás deti znamenal život na takomto mieste stávanie bunkrov, bicyklovanie, lezenie po stromoch, schovávačky, hranie sa na vesmírnu raketu, loptové hry na ulici pred domom a konzumáciu zeleniny a ovocia priamo zo záhrady. Môj dedo vlastnil v tom čase autobusy, s ktorými robil zájazdy po celej Európe a môj otec bol jeho šoférom. Jedna zo sestier je moje dvojča a naši sa nás snažili obliekať podobne, čo znamenalo farebné košeľe z Turecka alebo komplety, ktoré nám mama ušila podľa vzoru Burdy. Staršia sestra robila gymnastiku a chodila do školy v Bratislave. Bola väčšia a silnejšia ako ja, takže ma vždy pri bitke premohla a bola akýmsi generálom medzi súrodencami. Mali sme veľmi dobrú výchovu, väčšinou bola mama tá "zlá" a tatino ten, ktorý hovorieval: opýtajte sa maminy. V podstate sme boli bezproblémové deti. Pamätám si, že vreckové sme dostávali ako odmenu za dobré známky v škole. Každá jednotka znamenala päť korún, dvojka neznamerala nič, ak sme domov doniesli v žiackej knižke trojku, museli sme my dať rodičom päť korún, pri štvorke to

bolo desať korún mínus a päťorka bola za pätnásť. V mojom prípade to znamenalo, že som nikdy na vysvedčení nemal ani jednu trojku, čo mi vydržalo až do vysokej školy, kde už nie sú známky, ale čísla a kto sa v tom má vyznať? Mojm veľkým vzorom v detstve bol David Copperfield. Pokúšal som sa potajomky hýbať predmetmi a pripravil som pár kúzelníckych predstavení. Vrcholom mojej krátkej kariéry kúzelníka bolo zmiznutie bicykla na záhrade. S tancom som začal ako sedemročný v tanečnom súbore Niagara, ktorý patril pod detský domov Nádej v Bernolákove. Tam som sa naučil tancovať americké country, národné tance z Grécka, Talianska, Írska a Škótska, dobové tance a step. Často sme cestovali na súťaže a boli sme jedni z najlepších. V súbore som tancoval do osemnástich a bol pre mňa veľkou školou do života. Moje detstvo by som zhodnotil ako krásne a intenzívne.

Ako si sa dostal k výtvarnému umeniu?

V škôlke bola moja najobľúbenejšia činnosť kreslenie. V detstve som neustále niečo vyrábala a montoval, resp. rozoberal. Ale myslím si, že vo veľkej miere k môjmu vzťahu k umeniu dopomohla moja učiteľka výtvarnej výchovy na základnej škole. Nebola to jedna z tých "pánčeliiek", čo vám dajú niečo obkreslovať zo šablóny, alebo vyrábať snehové vločky na vianočnú výzdobu. Bola človekom, ktorý vám vysvetlí, že slnko nie je žlté a voda modrá, zmení vám pohľad na svet. Spojazdní vašu fantáziu a kreativitu, ktorú škola často zabíja. Žiaci sa učia, že za chyby sa trestá zníženou známku, no pri kreativitě to tak nie je, s chybami sa dokonca ráta a sú viac než vítané. Takíto ľudia ako ona vás naučia milovať umenie a ja som mal takých vo svojom živote viac. Takže keď som si mal vybrať medzi gymnázium, obchodnou akadémiou alebo umeleckou školou, vybral som si nejasnú cestu umelca. Mal som šťastie, že rodičia ma vždy podporovali v mojich rozhodnutiach a nesnažili sa ma prehovárať na "lepšiu" školu len preto, že som bol jednotkár. V mojom živote som sa zatiaľ venoval aktívne malbe, soche, grafike, fotografii a filmu.

Začal si študovať na Vysokej škole múzických umení, ale odišiel si na pedagogiku. Ako sa to stalo?

Na strednej som študoval scénickú techniku, pretože som chcel byť scénograf. Nevedel som ale, že to je dosť aj o osvetľovaní, ozvučovaní a elektrotechnike, čo ma v tej dobe vôbec nelákalo. Do polroka som prestúpil na scénickú štukatérsku tvorbu, čo bolo v podstate sochárstvo so zameraním na divadlo. Strednú školu som miloval. Zrazu som sa ocitol medzi umelcami a rozumeli sme si. Nespomenul som, že v rodine som široko ďaleko jediný človek,

ktorý sa venuje umeniu, takže doma som bol tak trochu mimozemšťan. Po maturite som spravil talentové skúšky na VŠMU, odbor scénická a kostýmová tvorba, kde som sa dostal medzi ôsmich vyvolených... Vydržal som tam rok. Odišiel som napriek tomu, že som mal samé „áčka“. Jednoducho som zdrhol dva týždne pred ukončením ročníka a zanechal štúdium. Na vysokú školu som sa vrátil po troch rokoch, začal som študovať pedagogiku výtvarného umenia, pretože som si zamiloval prácu s deťmi a byť učiteľom mi dávalo najväčší zmysel.

Nakoniec sa z teba stal tanečník, čo pre teba tanec znamená?

Tancoval som od detstva v tanečnom súbore Niagara a to mi dalo základ. Neskôr, keď som hľadal, čo ďalej, narazil som náhodne na plagát predstavenia alternatívneho tanečného divadla Elledanse. To bolo v tom období, keď som odchádzal z VŠMU. Presnejšie v deň odchodu. Potreboval som nový začiatok a toto oslovilo. V divadle bola tanečná škola, kde som chodil poctivo na všetky hodiny tanca, na ktoré som mohol. Po dvoch rokoch som sa dostal do divadelnej company a začalo sa moje šesťročné pôsobenie ako profesionálneho člena divadla. Dnes sa tancom živím.

Tanec pre mňa znamená predovšetkým slobodu a možnosť vyjadriť to, čo sa verbálne vyjadriť nedá. Telo neklame. Niekedy je tanec veľmi samolúby a vtedy sa mi nepáči. Tanec môže aj liečiť a omladzovať, keď sa tanečník nepreceňuje.

Dlho si žil v Bratislave, aký máš vzťah k hlavnému mestu?

Bratislava je super. Je malá, spratná a vojde sa do nej veľa fajn a priateľských ľudí. Je príjemné, že tam skoro vždy narazíte na známou tvár. Mám tam veľa dobrých kamarátov a obľúbených miest. Umením sa tam veľmi užiť nedá, napriek tomu je tam veľa umelcov a kreatívnych projektov. Pred pár rokmi som mal možnosť vystavovať svoje maľby a fotografie a bolo to veľmi pekné obdobie.

V Bratislave si pôsobil najmä v tanečnom divadle Elledanse. Ako vnímaš zrušenie jedinej profesionálnej scény určenej špeciálne súčasnému pohybovému divadlu v Bratislave?

Je to smutné, celá tá vec so zrušením divadla a do toho ešte aj ten Kotleba. Všetko to prišlo naraz a prekvapilo nás. Začali sa šíriť viac či menej pravdivé fámy, veľa ľudí bolo sklamaných, no na druhej strane

to veľa ľudí naštartovalo. Vznikla platforma pre súčasný tanec, ktorá spojila celú tanečnú komunitu na Slovensku a niektorí ľudia, ktorí pôsobili v divadle Elledanse, začali hľadať nové možnosti a dostali sa na nové miesta a do zaujímavých projektov. Kde niečo končí, môže niečo nové vzniknúť. Smutné však je to, že divadlo ako budova nezmlzlo, len odtiaľ odišli ľudia a nábytok. Myslím si, že v takomto stave aj nejaký čas zostane. Dôvod je jednoduchý. Peniaze.

Proces tvojho presťahovania sa do Prahy nebol náhly, ale pozvoľný, môžeš nám ho popísať?

Po zrušení tanečného divadla som sa rozhodol ísť do Prahy na konkurz do projektu s uznávaným nemeckým choreografom Michom Puruckerom. Konkurz som vyhral, čo mi dodalo odvahy a mohol som tu stráviť intenzívny mesiac, počas ktorého som spoznal mnoho skvelých ľudí z tanečného sveta. Pomaly som si začal uvedomovať, že tu mám možnosť robiť to, čo ma baví a vedel by som sa tým aj užiť. Počas projektu s Michom som sa ozval jednej z najuznávanejších choreografiek v Prahe Lenke Vagnerovej. Pripravovala nový projekt a hľadala nových tanečníkov. Bola to pre mňa asi najväčšia výzva. Dostal som možnosť prísť na individuálny konkurz a ukázať sa. Pár týždňov po konkurze som dostal ponuku tancovať v úžasnom projekte s názvom Gossip. No a som tu v Prahe a prežívam jedno z najkrajších období môjho života.

Dostávaš ponuky pôsobiť aj mimo československej scény, kde všade je o teba záujem?

Momentálne som odpremiéroval tanečný projekt "Serious interludes" v mníchovskom divadle Schwere Reiter a o mesiac sa vraciam do Nemecka spolupracovať na novom tanečnom projekte.

Kde ťa môžeme vidieť tu v Prahe?

Tak v Prahe momentálne v úplne novom, emóciami a pohybom nabitom predstavení Lenky Vagnerovej pod názvom Gossip s úžasnou hudbou Ivana Achera a nádhernou scénografiou Jakuba Kopeckého. Predstavenie je kritikmi označované za udalosť sezóny. Hráme každý mesiac v divadle La Fabrika. Srdečne pozývam.

Netúžiš sa vrátiť k maľovaniu?

Áno, v poslednom čase som na to nemal čas ani priestor, no určite sa k tomu rád vrátim. Je to pre mňa obrovský relax a terapia.

Čo plánuješ do budúcnosti?

Nikdy veľmi neplánujem, ale viem si predstaviť, že by som učil výtvarné umenie v rámci nejakého kreatívneho kurzu a samozrejme chcem tancovať, dokedy budem môcť a vládvať. V podstate som v Prahe iba rok a rád by som sa tu trochu ešte „pomotal“. Začína sa mi tu naozaj páčiť.

Čo by si zaželel našim čitateľom?

Veľa, veľa pozitívnych rozhodnutí a taktiež, aby si každý našiel v živote to, čo ho skutočne baví a naplňa a veril sebe a svojim schopnostiam... a to hlavné - lásku.

Monika Pulíšová

Geovědy na Slovensku v meziválečném období

Z českých geologů, geografů a etnografů se přímo v Bratislavě angažovali jen pedagogové působící na Univerzitě Komenského. Šlo o externího profesora J. V. Daneše, dále o K. Chodka, F. Štůlu, J. Hromádku a J. Krále. Další čeští vědci z geověd pracovali v českých zemích, ale stejně se velmi zasloužili o slovenské geovědy. Prvně tedy k pedagogům. Řazení jsou podle roku narození.

JIŘÍ V. DANES (1880–1928)

byl český fyzický geograf narozený v Novém Dvoru u Unhoště. Studoval po maturitě na Filosofické fakultě České univerzity (FFČU), tam získal v roce 1902 doktorát. Do roku 1919 byl středoškolským profesorem. V letech 1919–1928 pracoval na univerzitě jako profesor Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (PřFUK) na FFČU, na které byl v akademickém roce 1925/1926 děkanem. Byl velkým cestovatelem, studijně navštívil Austrálii, Balkán, Indonésii a USA. Zabýval se geomorfologickou problematikou tropických oblastí krasu a geografii obyvatelstva.

Už v roce 1919 procestoval Slovensko. Publikoval příspěvky o geomorfologii Slovenska a Podkarpatské Rusi (1920), Karpat (1921) a Malých Karpat (posmrtně 1931). Je považován za jednoho ze zakladatelů české geomorfologie.

KAREL CHOTEK (1881–1967)

Etnograf, narodil se v Praze, kde vystudoval FFČU (PhDr. 1907). Sledoval akademickou dráhu: roku 1912 se v Praze habilitoval, od roku 1921 byl deset let profesorem Filosofické fakulty Univerzity Komenského (FFUKo), kde získal titul řádného profesora. Po tragické smrti profesora Daneše v USA suploval přednášky z geografie, v níž se vědecky neangažoval. Profesor K. Chotek se věnoval především národopisu. V roce 1949 konal rozsáhlé sběry dokumentů lidové hmotné a duchovní kultury na Českomoravské vrchovině, na česko-slovenském pomezí v oblasti Javorníků, na Slovensku v Púchově, v okolí Turčianskeho sv. Martina, v Spišských Hanušovicích, v Ľubovni, dále v okolí Prešova, Hunkovcích, Očové i okolí Banské Bystrice.

FRANTIŠEK ŠTŮLA (1883–1946)

Český geograf se narodil v Neveklově na Benešovsku. Studoval na FFČU, tu ukončil doktorátem PhDr. v roce 1907. Byl několik let profesorem Obchodní akademie. Snad právě proto se začal zajímat o ekonomickou geografii, což jej vedlo k sepsání učebnice *Hospodářský zeměpis* (1922). Z tohoto oboru se v roce 1925 habilitoval na pražské univerzitě. Současně byl povolán na bratislavskou univerzitu, kde přednášel 4 roky po profesoru Chotkovi. Už v roce 1926 byl jmenován mimořádným profesorem, Bratislava totiž o Štůlu jako pedagoga velmi stála. Od roku 1927

Dřevěná chalupa ve Výchylcovce

byl ředitelem zeměpisného semináře a prosemináře a fakticky měl na starosti veškerou výuku zeměpisu. K hospodářskému zeměpisu si Štůla přibral oceánografii, k tomuto tématu vydal ve 20. letech několik knih.

JAN HROMÁDKA (1886–1968)

Český geograf narozený na Šumavě byl původně učitelem. Ještě před 1. světovou válkou byl mimořádným studentem FFČU, kde studoval zeměpis.

Po 1. světové válce i nadále pracoval jako pedagog na Slovensku, od roku 1925 byl v Bratislavě, kde na UKo ukončil vysokoškolská studia (1926) a získal doktorát (1928). Na zkušenou odešel na čas do Francie. Po návratu se habilitoval z fyzické geografie. V roce 1938 byl jmenován na FFUKo mimořádným profesorem a o rok později řádným profesorem všeobecného zeměpisu. Pracoval tam na katedře geografie. Podílel se také na činnosti Slovenského vlastivědného muzea a Národní rady badatelské jako referent pro Slovensko. Navíc byl předsedou Komise pro výzkum Dunaje při Učené společnosti Šafaříkově. Díky svým nejdůležitějším pracím věnovaným Slovensku a okolnostem, že přednášel pěknou slovenštinou, mohl i po roce 1939 zůstat v Bratislavě, a to i ve funkcích, ovšem bez rodiny, kterou odstěhoval do Čech.

Po vědecké stránce lze jeho dílo rozdělit na tematiku geomorfologického vývoje Slovenska (okolí Bratislavy, na řece Hornád, na Pohroní i jinde), dále na téma regionálního zeměpisu, na řešení otázek vztahu přírody ke kulturní složce krajiny a na regionálně zeměpisné syntézy určené pro široké použití včetně učebnic. Vrcholným dílem Hromádkovým byla monografie *Všeobecný zeměpis Slovenska* z roku 1943. Práce na něm zasahuje hluboko do existence předválečné ČSR.

Hromádka jako pedagog vychoval první generaci slovenských zeměpisců.

ŘČs. mapa hor a řek

JIŘÍ KRÁL (1893–1975)

Český zeměpisec narozený v Praze studoval na FFČU (PhDr. 1917). V letech 1917–1920 učil na středních školách. V roce 1920 nastoupil jako asistent na PřFUK, tam se habilitoval ze zeměpisu slovanských zemí a roku 1929 byl jmenován mimořádným profesorem. Tři léta (1935–1938) byl v Bratislavě na FFUKo jako řádný profesor antropogeografie. Zabýval se antropogeografií, sídelní, leteckou a nakonec i lékařskou geografii.

Na Slovensku se věnoval geografii Podkarpatské Rusi. Založil knižnici Zeměpisné práce, jež vycházela v Bratislavě do roku 1937. Napsal Úvod do zeměpisné literatury (1935) a Zeměpis člověka (1945). V roce 1938 po návratu ze Slovenska byl profesorem PřFUK. V roce 1948 mu bylo zakázáno přednášet a byl nuceně dán do penze. Pro Slovensko se zasloužil zejména jako pedagog.

ČEŠTÍ GEOLOGOVÉ A GEOGrafové USAZENÍ MIMO SLOVENSKO

FRANTIŠEK SLAVÍK (1876–1957)

Český geolog a mineralog, který se mimořádně zasloužil o poznání nerostného bohatství Slovenska v meziválečném období, pocházel z Kutné Hory. V letech 1895–1899 studoval na FFČU (PhDr. 1899), ale už jako student byl od roku 1897 asistentem profesora K. Vrby (1845–1922) na univerzitním Mineralogickém ústavu. Zkušenosti získával na stáži v Mnichově, kde se soustředil na krystalografii a petrografii. Po návratu několik let působil jako profesor žižkovského gymnázia. Na univerzitě se habilitoval v roce 1906 z mineralogie, roku 1910 byl jmenován mimořádným a o šest let později řádným univerzitním profesorem ČU. To už byl ředitelem univerzitního Mineralogického ústavu. Jedno období byl děkanem PřFUK (1924/1925). Vrcholnou akademickou funkci rektora Univerzity Karlovy zastával v letech 1937/1938. Jako uznávaný vědec byl od roku 1922 členem České akademie věd a umění (ČAVU), od roku 1924 Masarykovy akademie práce a Národní rady badatelské a konečně v roce 1952 byl prezidentem republiky jmenován akademikem ČSAV. Za 2. světové války se zapojil do odbojové činnosti. Přežil věznění v koncentračních táborech, jeho žena bohužel nikoli.

Jako mineralog měl světovou pověst v oblasti chemických analýz minerálů. Po vědecké stránce byl znalcem mj. slovenských minerálů. V roce 1936 mu vyšla učebnice Úvod do speciální mineralogie, v roce 1939 monografie Nerostpis a ložiska užitkových minerálů Slovenska založena na osobních autorových zkušenostech z četných exkurzí na Slovensko. Ovšem už roku 1919 publikoval stať o mineralogii Slovenska. Celkem publikoval přes 500 stať. Oblíbeným tématem Slavíka byly zlatonosné a stříbrnosné oblasti Slovenska.

Mladý pár z Podkarpatské Rusi z let RČ - dvacátá léta XX. století.

Slavík založil čs. mineralogickou školu, včetně slovenské. Byl tedy důležitou osobou ve slovenské vědě.

FRANTIŠEK VITÁSEK (1890–1973)

Český fyzikální geograf pocházel z Moravy. Po maturitě v Olomouci studoval v Praze na FFČU přírodní vědy, jeho disertace z roku 1905 o starých ledovcích na Balkáně předurčila jeho další vědecký zájem. Po promoci učil na středních školách v Kolíně a v Praze (1914–1924). Tam se na univerzitě v roce 1924 habilitoval a současně i v Brně na Masarykově univerzitě (MU). V Brně zůstal, postupně se tam stal mimořádným a posléze řádným univerzitním profesorem zeměpisu. Byl organizační duší vědeckého geografického života v Brně.

Jako vědec se orientoval na výzkum stop zalednění vysokých hor v ČSR. Centrem zájmu mu byly Vysoké, Nízke a Belanské Tatry. Roku 1924 vydal rozsáhlou studii Naše hory ve věku ledovém, v roce 1929 Stopy starých ledovců v Belanských Tatrách a též Srážkové poměry Tater (1930). Vitásek sice na Slovensku nežil ani tam pedagogicky nepůsobil, ale má velké zásluhy o slovenskou krasovou geomorfologii, klimatologii a glaciologii.

RNDr. Jiří Jindra, CSc.

Dům č. 42 v Čičmanech po rekonstrukci v roce 2011

Jedna ze čtyř podkrovních komor v domě č. 42 a pohled do zadní místnosti

Organizovaný Babylon na scéne SND

Dramaturgička Miriam Kičiňová informovala, že aktuálna divadelná sezóna v Činohre SND v Bratislave sa nesie v znamení spájania diel slovenských autorov s realizáciou zahraničných režisérov. Teraz siahli po dramatisácii románu Petra Pišťanka *Rivers of Babylon*. Stalo sa tak po štvrtstoročí od jeho vydania (1991), medzičasom podľa tejto predlohy režisér Vlado Balco nakrútil celovečerný film. Napriek tomu, že kritika, najmä literárna, bola voči tomuto dielu nemilosrdná, aj časť čítajúcich odsudzovala hrubosť, surovosť či vulgárnosť, Pišťanek si išiel svojou cestou a písal i vydával svoje knihy ďalej. Z *Riversu* vznikla trilógia, okrem nej vydal ďalších desať kníh. Podľa jeho poviedky nakrútil režisér Juraj Nvota film *Muzika*, ocenený viacerými filmárskymi cenami, získal aj cenu Literárneho fondu. Dokonca román *Rukojemník* poslúžil spomínanému režisérovi k nakrúteniu úspešného celovečerného hraného filmu s rovnomeným názvom.

Čo je na Pišťankovom *Riverse* také príťažlivé, zároveň odpudzujúce? Odhalenie života asociálov a kadejakých potkanov, ktorí si vždy nájdu cestu ako prežiť a mať sa dobre. A tiež jeho prílišná otvorenosť, až dych vyrážajúca priamočiarosť v dialógoch. Ide o čisto mužskú optiku. Žena by čosi také asi nedokázala napísať, aj keby mala v tele akékoľvek nadbytočné množstvo mužských chromozómov. Naturalistický pohľad, drsné správanie a vulgárny slovník pravdepodobne nebudú každému blízke, ale od pofidérnych kupcov a pasákov ťažko očakávať jemnosť.

Hlavný hrdina je obyčajný mladý dedinčan Rác, ktorého budúci svokor vyprovokuje k tomu, aby odišiel do veľkomesta zarobiť peniaze. Inak mu vraj svoju dcéru Eržiku nedá. Rác sa v hlavnom meste zoznami so starým kotolníkom Donáthom, ktorý by rád odišiel do dôchodku, no potrebuje nájsť za seba náhradu. Sľubuje Rácovi samé výhody, ktoré z pozície kuriča v luxusnom hoteli Ambassador vyplynú. Rác prijme túto zdanlivo podradnú prácu, no nenechá sa sekírovať a len čo ucíti prvé príznaky ponižovania zo strany nadriadených, ozve sa v ňom dravec. Zo svojej pozície začne vytlkať, čo sa dá. I keď je prostý, má len dva ročníky poľnohospodárskej školy a predtým robil na družstve, disponuje ohromnou devízou – zdravým sedliackym rozumom, vďaka ktorému drží všetkých v hoteli, ba aj v domoch na celej ulici, ktorú vykuruje, v šachu. Zablokuje kúrenie, čím prinúti nielen personál hotela, ale aj hostí, aby ho začali považovať za dôležitého. Postupne sa stane nielen uctievanou celebritou, ale aj inkasuje úplatky, ktoré mu radi nosia, len aby v izbách nezamrzli.

Alexander Bárta (*Video Urban*), Branislav Bystriansky (*Fredy Špáršvajn*)

Milan Ondřík (Rác), Robert Roth (Ďula), Monika Potokárová (Lenka)

Keďže sa dvojhodinový príbeh odohráva v jednom priestore, v kotolni, počas celého predstavenia sa ozývajú zvláštne zvuky, akoby dunenie či echá, vibrácie zvyčajne sprevádzajúce miestnosti pod zemou. V tomto kráľovstve podsvetia a podzemia každodenne obohacuje Rác svoju kasu. Nenudí sa, často ho tu navštevujú bytosti ženského pohlavia, ktoré stratili počestnosť, rovnako ako muži - veksláci, pre ktorých je počestnosť takisto cudzí pojem. Obchoduje sa tu so všetkým možným. Rác nemilosrdne, brutálne valcuje všetkých a postupuje dopredu ako buldozér. Už má aj kopy peňazí, aj krásnu milenkú Silviu, i keď len prostitútku, klania sa mu celý personál, no jemu to nestačí. Nezastavuje sa, pokiaľ nedosiahne najvyššie postavenie, aké sa v jeho mikroteritóriu dá. Stane sa riaditeľom hotela a zásluhou peňazí sa vyšvihne do vrcholnej politiky, čím získa moc. Stále mu však chýba úprimná láska. I tú napokon dostane v podobe mladej študentky Lenky. Rác však svojimi špinavými praktikami pošpiní aj čistotu tejto mladej ženy.

Divák sa popri deji stáva svedkom viacerých sexuálnych scén. Slovenský režisér Diego de Brea čítal tento román v jeho rodnej reči, hneď ako bol preložený. Keď sa ešte bližšie zoznámil s Pišťankovým dielom pri dramatizovaní, pochopil, že sexualita je pre tohto autora veľmi dôležitým prvkom jeho spisby. Našťastie tieto pasáže nie sú stvárnené surovo, ako by sa dalo predpokladať, a i keď Rác s morálne upadnutými ženami nezachádza vonkoncom ohľaduplne. Režisér zvolil celkom iné podanie. Chúlостivé scény podáva veľmi estetickým spôsobom. Napriek tomu, že príbeh sa odvíja mimoriadne rýchlo, pri erotických miestach nastane výrazné spomalenie tempa. Hlavný predstaviteľ Ráca, Milan Ondřík, svoje partnerky obratne jednou rukou zodvihne do výšky a pomaly ich otáča vo vzduchu. Cítiť v tom istú symboliku, no zároveň dosiahne, že výkon tejto dvojice pôsobí umelecky i vzrušujúco. Určite si tento manéver vyžaduje mimoriadne dobrú fyzickú kondíciu, pretože ide o priam artistické prvky. Bez výdatnej pomoci Petry Vajdovej ako jeho milenkú Silvie by to ťažko zvládol. Stena, na ktorej si Rác vrší zlosť a o ktorú obtlka svojich podriadených, je zhotovená z materiálu, ktorý zvýrazňuje intenzitu zvukov, niečo na spôsob gongu. Od hercov si táto originálna a dôkladne premyslená réžia vyžaduje nielen verbálne schopnosti, ale aj veľké herecké výkony a maximálnu presnosť, pretože zvuky z playbacku musia presne zapadať do úkonov, ktoré práve vykonáva-

jú – otváranie fľaše, čapovanie kávy či otáčanie ventilu prívodu tepla, ktorým sa vykuruje či nevykuruje hotel.

Robert Roth opäť preukázal svoj talent herecký, spevácky i tanečný. Voľakedy sebavedomý Ďula, ktorý sa správa k Rácovi povýšenecky, sa každým dňom mení na poníženeho služobníka, ktorý v servilite zájde tak ďaleko, až svojmu šéfovi bozkáva ruku. Poskakuje pri tom ako tajtrlík. Roth si zakrepcí aj pri westernovej hudbe. Westernovú muziku zvolil režisér aj preto, že ide vlastne o paródiu na pomery, ktoré v tých rokoch vládli. Vlastne všetci tancujú tak, ako Rác píska. Téma využívania, ponížovania, podplácania, pokútneho kupčenia vonkoncom nie je veselá. No Pišťankovi sa tieto negatíva podarilo tak šikovne štylisticky a dramaticky vtesnať do textu, že sa diváci schuti zasmejú aj nad tým, čo je vlastne do plaču. Úloha Alexandra Bártu alias taxikára a kšeftára, ktorý je za peniaze a sľúbenú kameru od zahraničného hosta ochotný urobiť čokoľvek, ho vháňa do psychických stavov, kedy je raz pokorný, inokedy zúrivý, čím dostáva výbornú príležitosť rozprestrieť celý vejár svojich hereckých daností. Úslužný vedúci reštaurácie v podaní Petra Brajerčíka sa z uhladeného zamestnanca mení na tajtrlíka, rovnako ako Robert Roth. Rác nešetří ani riaditeľa hotela v podaní Františka Kovára. Postupne ho vyštve z jeho miesta. Divákov nenechá chladnými ani výkon Ľubomíra Pauloviča v dvojúlohe. Raz ako švédskoho homosexuálneho návštevníka Hurenszona, ktorý sa prichádza pravidelne do hotela sexuálne zabávať, inokedy ako juhoslovanského hosta, kvázi slávneho chirurga Zdravka, ktorý kupčí s bielym mäsom. Svoj herecký part si odohrá Emil Horváth už na začiatku, keďže jeho úloha starého kuriča sa skončí s Rácovým príchodom. Zato potenciálny svokor Kišš sa objaví na scéne, keď sa dozvie, ako jeho zať náramne zbohatol. Privedie so sebou aj nádejnú nevestu Eržiku (Dominika Kavaschová), ktorá sa vyoblieka do dedinského kroja. Kostymérka Katarína Holková zaodela Ivana Vojteka do úzkeho lajblíka, v čom huspeninková figúra chamtivého mäsiara Kišša nadobudne grotesknú podobu. Úlohy Diany Mórovej ako barovej tanečnice túžiacej po dobrom vydaji, ani Zuzany Kocúrikovej, umyvačky riadu, postávajúcej na javisku, vyčkáujúcej na poriadneho chlapa, smiešnymi vonkoncom nie sú, no dotvárajú kolorit celkovej atmosféry, v ktorej sa transakcie odohrávajú. Prostredníctvom roly rozprávačov herci dopovedia aj tú časť deja, ktorý z časových i priestorových možností nemožno ukázať na javisku, no je dôležitý pre objasnenie pokračovania príbehu a konania jeho aktérov.

Pieseň Rivers of Babylon (Babylonské rieky) od skupiny Boney M sa stala hitom 70. a 80. rokov minulého storočia v bývalom Československu, tiež v okolitých socialistických krajinách. Predstavovala akýsi závan kapitalizmu a tancovala na ňu stredná i staršia generácia na zábavách a diskotékach. Táto hudobná skupina bola prítomná počas predstavenia na videodokrútkach (zhotovených Máriou Rumanovou a Jaroslavom Mackovom), premietaných na malej obrazovke takmer počas celého predstavenia, a na úplný koniec ju zaspievala aj poslucháčka VŠMU Monika Potokárová ako nádejná Rácova nevesta Lenka. K tomu, že na ňu tancoval, sa priznal

Diana Mórová (Edita), Petra Vajdová (Silvia)

Oriešok pre deti slovenských krajanov nielen v ČR

ORIEŠOK

2016

Časopis pre deti, ktoré rady maľujú a čítajú

Časopis pro děti, které rády malují a čtou

Milé deti,

celá tohtoročná zima bola teplá a snehu sme si neužili, iba ak vo filmoch a rozprávkach. Ale teraz prichádza Veľká noc, sviatky jari. V tomto roku by sme ju mohli nazvať sviatkom prebúdzajúcej sa jari, keďže prichádza už koncom marca, len pár dní po jarnej rovnodennosti. Pod rovnodennosťou rozumieme, že deň je rovnako dlhý ako noc. Nielen teplo, ktorého sme si tejto zimy užili dosť, ale aj svetlo je dôležité. Bez neho by rastliny nezačali rásť, kvety kvitnúť a aj zvieratká, najmä mláďatká by sa nevyvíjali, ako sa patrí. Ako vraví staré príslovie: Kam nechodí slnko, tam chodí lekár. A tak zanechajme teplé izby s ústredným kúrením, tablety i počítače a vybehnite von, hoci len pred dom, alebo na ihrisko či do parku. Zahrajme sa o guľôčky, pripomeňme si túto možno dávno zabudnutú hru rodičov, starých otcov a materí, ktorá sa hrávala len vonku a nie na počítači takisto ako iné jarne hry s loptou, švihadlom, vlastnoručne vyrobenými pišťalkami či palicami. Rozhýbme sa na jarnej slniečku!

Krásne sviatky Veľkej noci vám žela vaša redakcia!

o,
požičaj
mi loptu.

Švihadlo
som
kúpila
na
moku
na
námestí.

Fíha, tie guľôčky sú špinavé.
Umy si ich ou.

Hádanka

Ktoré slovo a zároveň tri tie isté písmená môžeme napísať do všetkých prázdnych políčok, aby vety dávali zmysel?

VEL'KÁ

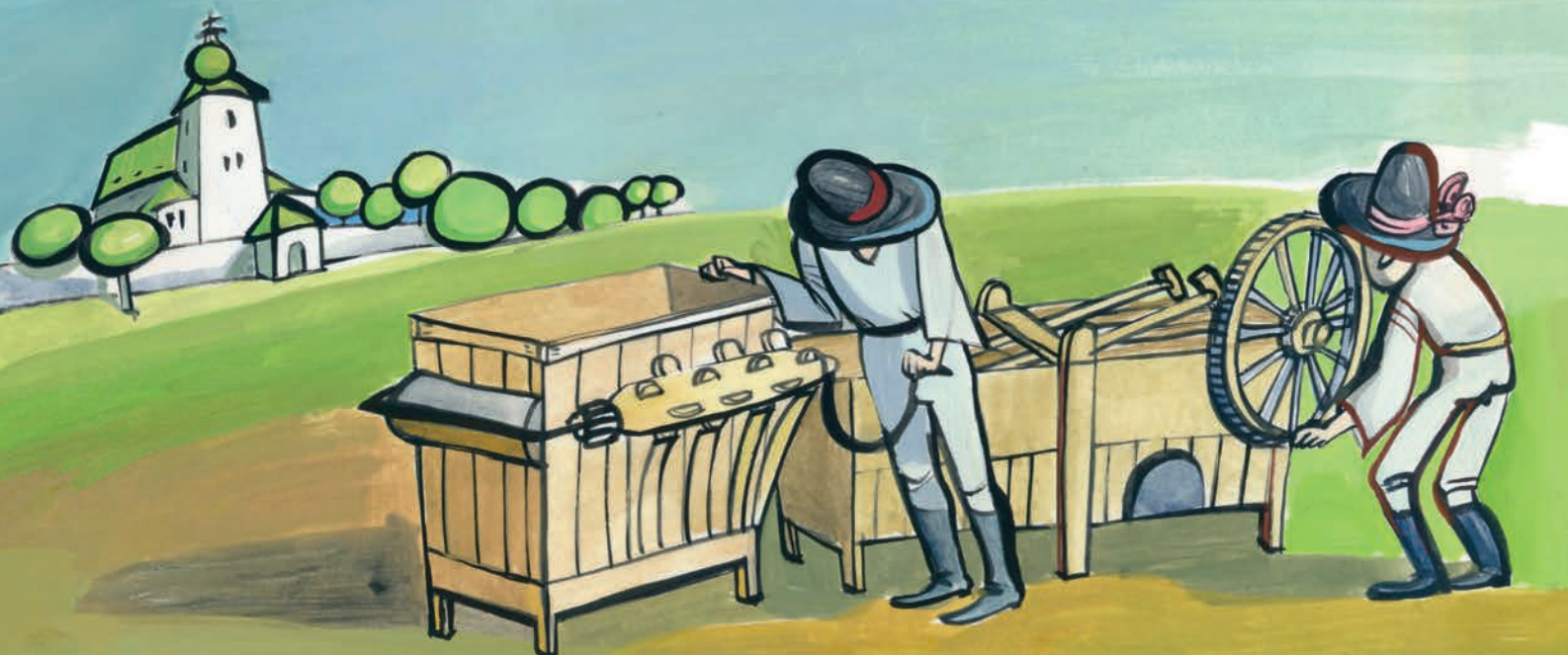
V minulosti zimné mesiace končili Smrtnou nedeľou. Deti a mládež vynášali bábku smrtky alebo deda z mesta či dediny k potoku či rieke, kam ju hodili. Odplávala preč do mora, aby jar mohla prísť. Ďalšia Kvetná nedeľa je dňom **bahniatok**, **maňušiek** a zelených ratoleští. Podľa biblie pripomína príchod Ježiša a jeho víťanie zelenými **ratolesťami** v Jeruzaleme. Kvetnou nedeľou začína veľkonočný týždeň. Veľká noc bola dávny sviatok kočovných židovských národov. Patril k nej aj dlhý **pôst**. **Zrieknutie sa** jedla znamenalo, že človek unikol z moci démonov, ktoré do neho vstupovali cez potravu. Ak sa postil, očistil sa a mohol požiadať Boha o ochranu obetovať mu prvorodeného baránka zo svojho stáda. Krvou z obetovaného baránka sa pomazali dvere domov a démoni tak nemohli vstúpiť **dnu**.

Veľkonočné sviatky sa svätia prvú nedeľu po prvom jarom **splne** na pamiatku odchodu Židov z Egypta a ich dlhej púte do kananejskej zeme, keď im mesiac v splne svietil na nočnú cestu.

Veľkonočné sviatky u nás začínali na Zelený štvrtok. Kostolné zvony prestali zvoniť, pretože „odleteli do Ríma“. Nahradili ich chlapci **s rapkáčmi**, ktorí každú hodinu obchádzali domácnosti až do Bielej soboty, keď zvony z Ríma prileteli nazad. Ľudia vtedy nemali doma hodinky a riadili sa podľa odbíjania zvonov, ktoré chlapci načas nahradili **rapkaním**.

Na Zelený štvrtok sa ľudia chodili umývať von do tečúcej vody – na potok alebo do miestnej **riečky**. Dievčatá a ženy, ktoré chceli opeknieť, museli odriekať k tomu určenú modlitbičku alebo **riekanku**. V mestských českých domácnostiach bývalo zvykom piecť „jidášky“, pečivo z kysnutého cesta, ktoré sa tvarovalo buď do podoby panáčika, alebo prepleteného **povrazu**, na ktorom sa Judáš obesil, pretože vyzradil Ježiša Krista. „Jidáši“ sa piekli v rúre a jedli sa teplé, rozkrojené a pokvapkané medom. Prisudzovala sa im ochranná moc – kto takého „jidáša“ zjedol, toho vraj po celý rok nemohol poštipať had a možno ani hmyz.

Veľký piatok bol najvýznamnejším pôstnym dňom. Veriaci jedli len suchý chlieb a zapíjali ho vodou, prípadne sa varila riedka pôstna polievka **s rascou**, **zaprážená** trochou múky, alebo chlebová polievka. V Čechách bývala v tento deň pôstnym jedlom krupičná kaša, ktorá sa

NOC

Napísala
Helena Nosková
Ilustrovala
Zuzana Štancelová

varila až večer, pretože v tento deň sa zvyčajne ani nerozložil oheň v sporáku. Cez deň sa tiež jedol suchý chlieb alebo panádlová (chlebová) polievka. Verilo sa, že liečivé bylinky nazbierané v tento deň majú najsilnejšiu liečivú moc. Okrem toho v tento deň obchádzali domy, polia **strigy** a strigóni, ktorí mohli škodiť ľuďom i domácim zvieratám.

Na Bielu sobotu sa upratovalo, varilo, pieklo, farbili sa vajíčka. Bola prípravou na slávnosť vzkriesenia Ježiša Krista. Na Slovensku sa piekol kysnutý koláč nazývaný „**mrváň**“, na východnom Slovensku ho nazývali „pascha“. V mestských rodinách piekli baránka z kysnutého alebo piškótového cesta, ktoré sa vložilo do formy. Baránok z cesta je aj dnes veľkonočným symbolom. Varili sa vajíčka, klobásy i šunka. Všetky jedlá sa nakládli do košíka a niesli sa na Veľkonočnú nedeľu posvätiť do kostola. Doma potom každý musel zjesť kúsok posväteného vajíčka ako novej životodarnej sily, kúsok chleba ako predpoklad novej úrody, kúsok paschy či mrváňa na zaistenie dobrej úrody a súdržnosti rodiny. Na Veľkonočnú nedeľu sa chodilo aj do polí, kde sa mrváň rozmrvil na **omrvinky**, ktoré sa rozhadzovali po polí, aby prinieslo veľkú úrodu.

V noci z Veľkonočnej nedele na pondelok chodí po dome i záhrade veľkonočný zajačik a na rôznych miestach kladie do úkrytov čokoládové vajíčka. Ráno ich deti hľadajú. Tento zvyk k nám prišiel z Nemecka a Rakúska.

Veľkonočný pondelok patril od časného rána **oblievačom** a **šibačom**. Chlapci a muži chodili po rodinách, oblievali alebo šibali všetky dievčatá i ženy. Verilo sa, že oblievačkou či šibačkou z dievčat i žien vyháňajú všetky choroby. Dievčatá a ženy ich za to obdarovali maľovaným vajíčkom, pohostili veľkonočnými jedlami. Ak niektorá žena zostala neobliata alebo nevyšibaná, oprašivela.

slovníček

bahniatka, maňušky (nářeč.) – kočky, větvičky jívy, vrby s chlupatými stříbrnými zárodky nových listů dnu – dovnitř	ratolešťami – ratolestmi, větve	strigy – ježibaby, čarodějnice
mrváň – drobenec	s rapkáčmi – s řečtačkami	šibači – mrskači (koledníci),
oblievači – polévači vodou	rapkaním – řechtáním	šibať (mrskat)
na Velikonoční pondělí	rasca – kmín	zapažená – zasmažená
omrvinka – drobek, omrvinka	riečka – říčka	(polévka)
pôst – půst	riekanka – říkanka	zrieknutie sa – odřici si,
povraz – provaz	spln – úplněk Měsíce	zřeknout se

DODO PEPA

Slovensko-český a česko-slovenský seriál

Píše a kreslí Zuzana Stancelová

Veľkonočný poklad

slovníček

šibať - šlehat

haraburdy - krámy

kúzla - kouzla

*Ivan Vojtek (Kišš), Dominika Kavaschová (Eržika Kiššová),
Milan Ondřík (Rác)*

aj veľký boss Rác, a pravdepodobne sa na ňu mykal aj sám autor Pišťanek, ktorý sa akoby prevetelil do postavy pozorovateľa Fredyho Špáršvajna, ktorého hrá Branislav Bystriansky.

Diego de Brea tak pretransformoval autorove myšlienky do scenára a predostrel hercom takú predstavu tejto adaptácie, že publiku neostáva nič iné, iba striedať pocity úžasu s výbuchmi smiechu. Nuž, je to vec vkusu, akú mienku si divák vytvorí, no že sa pri inscenácii nebude nudiť, je zaručené. A zrejme ešte nejaký čas v ňom budú doznievať niektoré výroky tvrdého, ostrého Ráca. Tento predátor rozmliaždi každého, kto mu stojí v ceste, a tá jeho cesta sa žiaľ ukáže ako víťazná. Možno by Peter Pišťanek dopísal aj ďalší diel Riversu, v ktorom by sa objavila aj akási kladná postava popri všetkých tých negatívnych kreatúrach, keby vlni predčasne neodišiel z tohto sveta.

Nová hra Rivers of Babylon napriek tomu, že ukazuje verejne to, čo býva zvyčajne ukryté kdesi hlboko v podzemí a podsvetí, odráža život nielen bezprostredne po Nežnej revolúcii, ale pretrváva do súčasnosti. Akoby prorokovanie neželanej budúcnosti. Chaos, zmätok, prevrátenie skutočných hodnôt sú súčasťou navonok usporiadaného sveta. Autor Pišťanek mal so svetom podsvetia vlastné skúsenosti, keďže často menil zamestnania a istý čas pracoval ako strojník v Slovnafte a tiež bol strážcom parkoviska v hlavnom meste. Mnohí z nás svet podsvetia nemajú odkiaľ poznať, avšak on existuje a hojne prekvitá. Každodenné správy rozhlasové či televízne, elektronické i printové sa len tak hemžia informáciami o zlodejoch, podvodníkoch, o korupčných kauzách. Sme zhrození, koľko nelegálnych činností prebieha, kým ostatní poctivo pracujú alebo pokojne oddychujú. Podsvetie nespí. Isto viacerých čitateľov Pišťanekov román pobúrila a pravdepodobne vyvolá istú nevoľu aj v radoch divadelného publika. No umenie nie je len o pochvalách a hladkaní. Má aj provokovať a tak upozorňovať na nelegálne praktiky. Takže Babylon nie je len v starozákonnom Písme. Jestvuje aj v našej blízkosti a nikto nevie, kedy obližne niekoho z našich blízkych. V tomto prípade poslúžil ako námet na smutno-smiešnu paródiu.

Po troch úspešných réžiách slovinského režiséra Diega de Breu, ako bol ocenený Shakespearov Coriolanus, Meštiakova svadba či opera Rómeo a Júlia, sa isto aj táto jeho štvrtá spolupráca so SND stretne s pochopením u divákov.

*Mgr. Anna Sláviková, autorka je redaktorka a spisovateľka,
foto: Martin Geišberg*

Dušan Taragel (Endre), Ivan Vojtek (Kišš), Robert Roth (Ďula), Milan Ondřík (Rác)

Milan Ondřík (Rác), Zuzana Kocúriková (Ribana)

Svetoslav Veigl

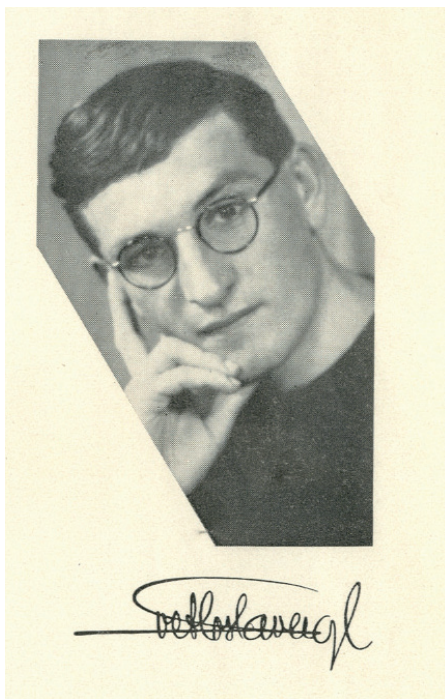
básnik žiarivého optimizmu a pevnej nádeje

Slovenský literárny ústav MS inšpirovalo toto jubileum k realizácii projektu prednáškových cyklov, ktoré boli určené pre stredoškolských študentov a ich pedagógov.

Jedno z nich sa uskutočnilo v období adventu – na pôde Trenčianskeho osvetového strediska v Trenčíne.

Na podujatí vystúpil Peter Cabadaj, vedecký tajomník MS, s prednáškou s názvom Svetoslav Veigl v súradniciach Slovenskej katolíckej moderny.

Uviedol, že **slovenská katolícka moderná** vznikala v polovici 30. rokov 20. storočia. Tvorili ju zväčša katolícki básnici (kňazi) – Rudolf Dilong, Pavol Gašparovič Hlbina, Gorazd Zvonický, Janko Silan, Pavol Ušák Oliva, Ján Haranta, Mikuláš Šprinc a Svetoslav Veigl. Ale aj katolícki prozaici – Pavol Hrtus Jurina a iní; okrem toho aj laici (neboli kňazi), ku ktorým patrili Karol Strmeň, básnik a prekladateľ európskeho formátu; poetky – Valé Ria, Elena Kamenická, Mária Jančová, Helena Riasnická, ale aj výtvarníci Jozef Teodor Tekel – františkán z Trnavy. Poukázal na skutočnosť, že napriek tomu, že štyri desiatky rokov boli títo autori vyčlenení z oficiálnych kontextov slovenskej modernej kultúry, okysličovali vzduch a terén slovenskej literatúry a slovenskej poézie a umenia. Zdôraznil, že predstavitelia katolíckej moderny sa sformovali skôr spontánne, než programovo. Jej členovia sa združili na základe istej generačnej a umeleckej príslušnosti, nie na základe programu. Išlo o pravý opak slovenských nadrealistov, ktorí mali svojich generačných kritikov a mali svoj program. Pripomenul, že autori sa vo všeobecnosti rozdeľovali do dvoch skupín. Na autorov pôsobiach v zahraničí a autorov utiahnutých pod totalitným režimom na Slovensku. Hlavnými protagonistami boli R. Dilong a P. Gašparovič Hlbina, ktorí mohli písať modernú poéziu, ale nemohli ju propagovať, vyzdvihovať a obhajovať. Nezabudol ani

Na Štedrý večer v minulom roku uplynulo sto rokov od narodenia významného básnika, zakladateľa Slovenskej katolíckej moderny - Svetoslava Veigla (*24. 12. 1915

Horňany – †17. 2. 2010 Kráľová pri Senci).

na literárnych kritikov katolíckej moderny – Ruda Uhlára, Stanislava Mečiara, Jozefa Félixu, Jána E. Bora, Šmala, Jozefa Sedláka, ktorí sa pokúšali aj zadefinovať katolícku modernu. Zacitoval Rudolfa Dilonga, ktorý vnímal všetky boje a súboje okolo definovania katolíckej moderny takto: „*Ak sa budeme o našu modernu takto handrkovať, tak nech čert berie celú katolícku modernu.*“

P. Cabadaj sumarizoval: „*Katolícka moderná do roka 1945 mala 19 príslušníkov, ktorí vytvorili 67 básnických zbierok a po r. 1945 pribudli ďalší štyria príslušníci, tzn. mala spolu 23 predstaviteľov. Na Slovensku uzrelo svetlo*

sveta vyše 50 básnických zbierok, v zahraničí vyše 60.“ Zdôraznil, že katolícka moderná nebola len literárnym javom, predstavovala duchovný fenomén Slovenska. Ide o vzácne dedičstvo, ktoré je večne živé...

Zacitoval básnika a teoretika Slovenskej katolíckej moderny Pavla Gašparoviča Hlbina:

„*Moderná poézia prestala byť dekoráciou, chce byť integráciou krásy a života, kultúrou srdca, chce objaviť a vyhmatať neprístupné a vysloviť nevysloviteľné, dostať sa k absolútnu...*

Kráša je najvyšším a večným ideálom života a bytia, je zmyslom života..., je koreňom a podstatou každej lásky na zemi i na nebi... Moc krásy je veľká, zážitky udržiavajú človeka v živote nad hladinou všednosti ... Umenie sa mení, ale krása je večná!“

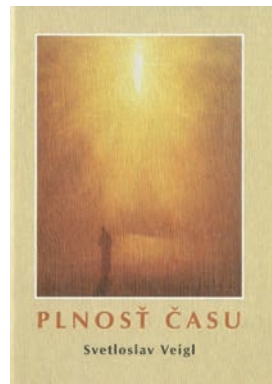
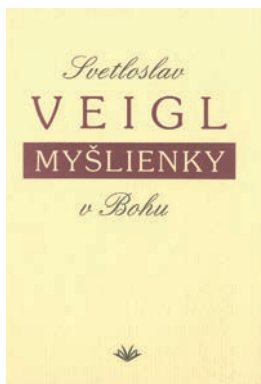
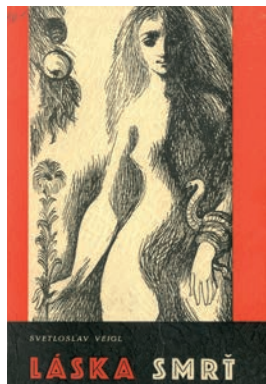
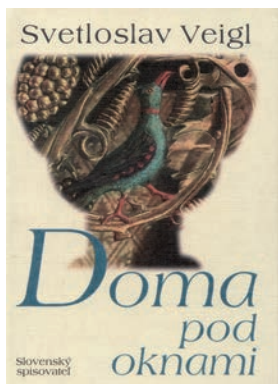
Svetoslav Veigl

Pochádzal z mnohopočetnej roľníckej rodiny a pôvodne sa volal Ferdinand. Vyrastal v skromných pomeroch. Ako sedemnásťročný vstúpil v Trnave do františkánskeho rádu a prijal rehoľné meno Klárus (Clarus), ktoré po celý život vo svojej literárnej činnosti užíval v poslovenčenej podobe: Svetoslav – oslavovateľ Svetla.

V r. 1936 zmaturoval na lýceu v Malackách, pokračoval štúdiom teológie v Salzburgu a v Bratislave, kde na tamojšej filozofickej fakulte pokračoval v štúdiu slovenčiny a filozofie. V roku 1946 získal doktorát. Ako pedagóg pôsobil na gymnáziách v Malackách a Bardejove; kňazskú pastoračnú činnosť vykonával v Trnave a Abraháme a od roku 1975 v Kráľovej pri Senci. Používal pseudonymy: Andrej Smolko, František Klárus a i.

Do sveta poézie ho zasväcoval Rudolf Dilong. Začínajúceho básnika výrazným spôsobom ovplyvnili práve Dilongove zbierky Hviezdy a smútok a Helena nosí ľaliu.

S. Veigl vnímal poéziu ako „sestru modlitby“, ktorej prostredníctvom sa „priamo ponárame do tajomstiev Božích“. S. Veigl napísal:

„Niet krajšieho viditeľného kúzla u človeka než oči. Priepasť zbožnosti, radosti, utrpenia a lásky! Brána do duše, zrkadlo. Priame spojenia poézie a mystiky. Nemyslím tu len zmyslový dojem očí; on je iba vonkajším popudom pre oči duchovného rázu. Oči ľudí i zvierat, lebo napokon v živote má cenu iba láska. A láska objíma celý svet, lebo keď oči ľudí zlyhajú, ostávajú oči zvierat, ktoré neklamú.“

Prvé zbierky vydal Veigl už počas teologických štúdií – *Cestami vetrov* (1938), *Výstup na horu Tábor* (1939) a *Menom ťa neviem osloviť* (1941). Vyznievajú ako pokus o moderné zobrazenie náboženskej poézie prostredníctvom postupov a smerov, využívajúcich voľnú obrazotvornosť a spojenie symbolizmu, poetizmu a meditativnosti. V jeho poetike však nastáva zmena. Píše jednoduché, zväčša krátke básne s pevným strofickým tvarom. Vyjadruje sa jasne a zreteľne (*Kvety na troskách*, 1945; *Volanie dialky, Láska smrť*, obe 1946). Básnickú zbierku *Láska smrť* ilustroval Štefan Cpin. Knižka sa radí medzi klenoty slovenskej ľúbostnej lyriky.

Ženu silnú kto nájde?

*Ďaleko nad perly cenu má.
V nej dôveruje srdce jej muža, a o zisk
núdze nemá...*

*V tebe som našiel sladkosť tvojho mena
v kalichu zo zlata pijem ťa Vyvolená.
Keď hlavu nakláňaš nad prúdom dravým
s ružencom na srdci prechádzaš jarné splavy
pri nobách Madony prosíš o silu zhora
v horúčke mučivej keď zmysly pohansky horia
kým hlavu nakláňaš nad vlastný kríž
pohľadom do seba Kríste ku mne sa láskavo zniž*

S. Veigl chcel vydať v rokoch 1947–1948 tri knihy básní (*Za každý malý kvet, Na*

dlani zeme, Pieseň v samotách). Bohužiaľ, spomínané zbierky nevyšli. Ako kňazský básnik sa mohol prejaviť až po páde totalitného režimu v novembri 1989.

Od konca 90. rokov začali vychádzať jeho zbierky básní – *Jemu Jedinému* (1990), *Hľadanie svetla* (1991), *Zlatý kľúč* (1992), *Rodinné rondely* (1994), *Nebo na Zemi* (1995), *Klopem a volám* (1996), *Doma pod oknami* (1997), *Plnosť času* (2000), *Nerušte túto ružu* (2000), *Svetelný periskop* (2004), *Keď anjel spieva*, (2006), *Myšlienky v Bohu* (2010) a iné.

Na Zemi sa nám čosi zamotalo

*Búri sa more lží a podvodov,
kníže sa vlasti naše bralo.
A potápa sa v hĺbke podvodov,
na Zemi sa nám čosi zamotalo.*

*Úlisný diabol ako had,
kradne nám, čo nám Nebo dalo.
Pustne a vysycha nám sad,
na Zemi sa nám čosi zamotalo.*

*Letíme ako poranený vták,
údolím zosadených kráľov.
Po ceste pustej kráča neborá,
na Zemi sa nám čosi zamotalo.*

Doma pod oknami (1997)
(uvedená báseň je zhudobnená skupinou CABO)

Stále sme na jednom mieste

*Letíme o závod a stále sme na jednom mieste.
Ustavične sa nalievame a stále sme smädní.
Hľadáme oázu so živou vodou
a nosíme ju hlboko v sebe.*

Svetelný periskop (2004)

Básnická zbierka *Plnosť času* (2000) vyšla pri príležitosti dvojtisícového výročia príchodu Ježiša Krista na Zem s úžasnými

reprodukciami akademického maliara Ladislava Záborského.

Môžeme konštatovať, že Veigl sa ani v diametrálne odlišných spoločenských pomeroch neodklonil od spirituálnej línie katolíckej moderny. Naopak, prirodzene na ňu nadviazal, kreatívne ju predlžoval a nanovo rozozvučal. Aj v pokročilejšom veku pripisoval tvorca poézii hľadačskú funkciu – odlišnú od racionálneho uchopenia životných faktov a javov. Mystérium života vnímal ako permanentné hľadanie, ako sústavné predieranie sa cez húštiny a trne k svetlu, pravde.

Záverom si dovoľujeme uviesť slová Petra Cabadaja: „So Svetoslavom Veiglom odišiel pred 5 rokmi ‚posledný mohykán‘ Slovenskej katolíckej moderny – otec – zakladateľ. Bol pri jej zrode, ale aj pri jej konci.“

Bol to veľmi pozitívny človek, napriek skutočnosti, že takmer štyri decenia nemohol slobodne publikovať. Nezanavrel na svet, vyznával a obhajoval osvedčené hodnoty – pevné zázemie domova, osud národa, lásku k blížnemu, pocit potreby tradičnej rodiny...

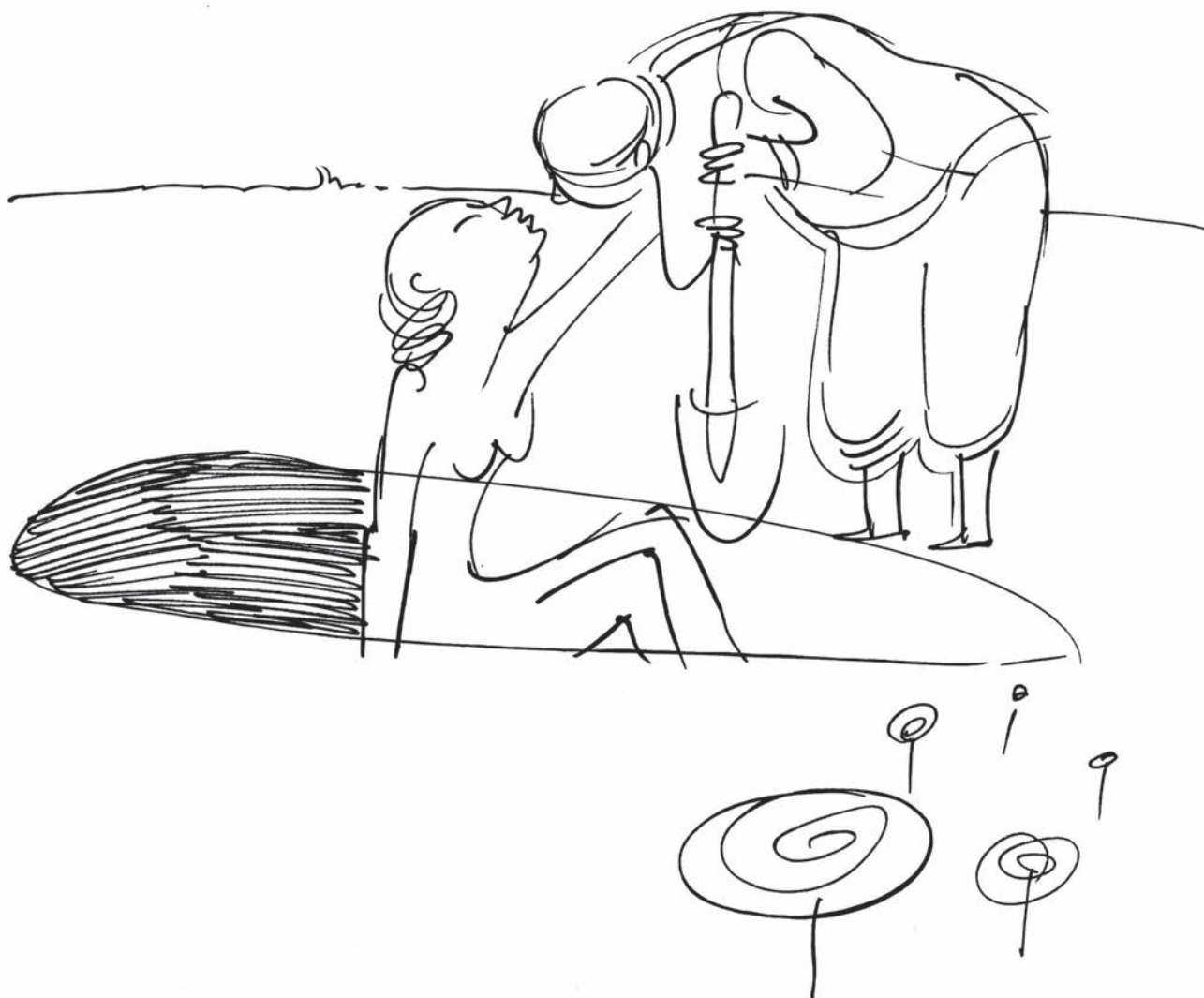
Zanechal úctyhodné básnické dielo (25 básnických zbierok) so silným nadčasovým presahom a poslanstvom. Bol to básnik vizionár, prognostik. Poukazoval na ekologické problémy, dokonca vo svojej tvorbe naznačoval migračné problémy, ktoré sú dnes v Európe na dennom poriadku. Bol to mimoriadne skromný človek, nastavoval hodnotový systém, podľa ktorého by sa mala spoločnosť uberať. V iných svetových literatúrach by to bol básnik – ikona – svedomie národa – modla...“

Posledným bodom spomienkového podujatia bolo premietnutie dokumentárneho filmu s názvom *Katolícka moderna* (Scenáť: Peter Cabada; režia: Ivan Petrovický; Slovenská televízia 1999).

Ivana Poláková

Ovoniavač ruží

Sedemdesiatnik Imro žije na okraji malého mestečka v starom, ošarpanom dome. Pred desiatimi rokmi nečakane ovdovel. Príčina smrti jeho ženy Irmy zostala neobjasnená... Kadečo sa povrávalo, aj jeho vyšetrovali. Napokon celý prípad uzavreli ako nešťastnú náhodu: udusenie silným množstvom voňavej esencie... Chlapi v chemickkej fabrike mu neraz hovorili: „Deti nemáš, nezostávaj sám, nájdí si ešte dajakú gazdinú...“ On len mykol plecóm a zašomral: „Takú voňavú, ako bola moja Irmuška, už nikdy nestretnem. Nikdy.“

A roky ubiehali... Na dôchodku úplne stratil záujem o okolitý svet. Takmer s nikým sa nestretával. Občas zašiel do obchodu, no väčšinu času trávil iba doma. Jeho jedinou radosťou bolo pestovanie ruží. Mal všetky možné odrody – rástli pred domom, v záhrade, obopínali starú besiedku, šplhali sa po stenách... Dokonca sa ich naučil šľachtiť; potrebné informácie čerpal z kníh. V antikvariáte v okresnom meste ho dobre poznali. A nikto z miestnych mu nepovedal inak ako *Ovoniavač ruží*.

Až raz na jar... znenazdania zasvietilo v jeho ponurom živote slnko. V podobe mladej, energetickej Sandry. Mohla mať okolo tridsať, hustú hrivu karamelovej farby a dlhé nohy. Nejednen muž v mestečku po nej hriechne zatúžil. Nikto nevie, odkiaľ sa do domčeka po starej mame prisťahovala. Zamestnala sa v miestnom hostinci. Rada chlapov provokovala a rozprávala v inotajoch. To, že sa skamaráti práve s čudákom Imrom, všetkých náramne prekvapilo. Nechápali, čo tých dvoch môže spájať. A počestné ženy sa právom pohoršovali: „Veď by mu mohla byť dcérou!“

Nemohli ani len tušiť, že títo dvaja našli spoločnú reč prostredníctvom kvetov. Navyše, Sandra až neskutočne Imrovi pripomínala jeho nebohú Irmušku. Svojou bezbrehou spontánnosťou, radosťou zo života a nespútaným, trošku frivolným smiechom. Túlili sa spolu po poliach za mestom, ovoniavali lúčne kvety, sedávali pod starou jelšou pri potoku a neustále sa zhovárali. Završenie bolo počuť z diaľky Sandrin zvonivý, roztopašný hlas. Miestne klebetnice si kadečo pošuškávali, no najviac sa čudovali tomu, na čom sa tí dvaja vedia toľko smiať!? Ich zvláštne priateľstvo trvalo len zopár mesiacov. Jedného dňa na jeseň milá Sandra nadobro zmizla z mestečka aj z Imrovho života. Nikto netušil, prečo. Starý chudák sa ešte viac uzavrel do seba a do sveta svojich kvetín. Keď ho občas susedka zazrela spoza plotu, zdal sa jej nesvoj a nepokojný.

Na ďalšiu jar sa Imro hrdó pýšil novo vyšľachtenou odrodou ruže, ktorú pomenoval *Sandra*. Elegantné vysoké kríčky zakončené karamelovými kvetmi zaplnili hlavný záhon pred domom. Zvláštne bolo, že jeho pes Hugo začal z ničoho nič hrabať práve v týchto miestach...!? A tak ho gazda, pre istotu, do predzáhradky už nikdy nepušťal... *Marián Šidlík*

Sionská hviezdička

(postrehy z Lotrinska)

Na severovýchode Francúzska sa nachádza jeden z 27 regiónov tejto ohromnej krajiny, Lotrinsko – krajina stolových hôr a vápencových náhorných plošín.

Z úrodných rovín sa dvíha ako ostrov uprostred tichých vôd osamotený pahorok, na ktorom sa už z diaľky črtá silueta sionskej baziliky. Jej veža, korunovaná monumentálnou sochou Panny Márie, mi pripomína maják. Areál baziliky, postavenej na vrchole stolovej hory v nadmorskej výške 528 m. n. m. je obľúbeným miestom výletov, piknikov a púťí. Miestom nenápadnej krásy, ktorá si návštevníka získava opatrne a pomaličky. Až mu znenazdajky polapí celé srdce. O to viac na začiatku jari, keď sa parky a lesy zazelenajú a ringlótové sady dookola stolovej hory zakvitnú bielymi kvetmi. Sviežu jarnú trávu lúk spásajú stáda oviec, dobytky a koní a vo vzduchu visí tajomstvo Veľkej noci.

Toto miesto skrýva však ešte jedno prekvapenie. Tajomstvo, ktoré sa návštevníkom odkrýva na jednom mieste náhornej plošiny, na nálezisku „Sionských hviezd“. Sú to fosílné pozostatky pravekých morských živočíchov, ktorých jednotlivé články skamenených ramien vytvárajú drobné, hviezdíčkám podobné útvary. Pri troche šťastia a trpezlivosti ich môžete pomocou drevenej paličky vydolovať z červenkastej pôdy celé tucty. A potom sa už len vo svojej fantázii preniesť do čias, keď bolo celé toto územie súčasťou pravekých tropických morí či oceánu...

Náhorná plošina je ideálnym miestom na cykloturistiku. Pohodlne tak môžete za pár hodín preskúmať celé územie, ponúkajúce panoramatické výhľady na všetky svetové strany. Asfaltka vás zavedie i do malebnej dediny **Vaudémont**, ktorá dodnes nezaprie svoj stredoveký pôvod. Tunajšia vychýrená špecialita, pálenka či likér z miestnych mirabeliek vám rozohreje vnútro rovnako ako pohyb na sviežom čerstvom vzduchu...

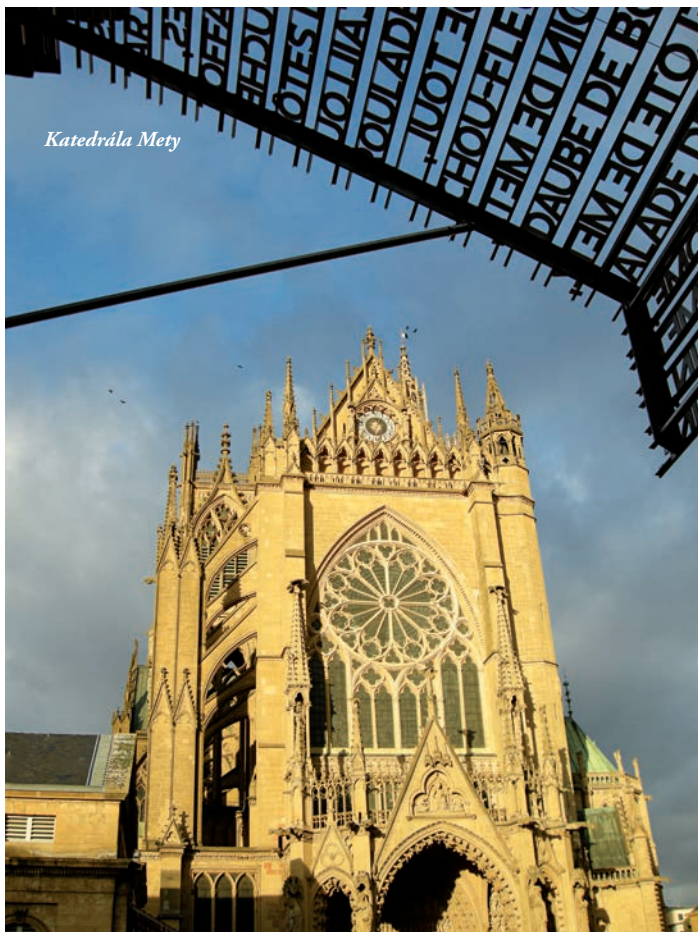
V tomto regióne sa nachádzajú dve veľké mestá **Metz** (Metz) a **Nancy**. Mesto Nancy nájdeme na zozname kultúrnych pamiatok Unesco vďaka komplexu troch dokonale zachovaných rokokových námestí, ktoré vytvárajú nevšednú kulisu návštevníkom, korzujúcim centrom starého mesta. Je to taktiež mesto univerzít, parkov a zaujímavých múzeí s bohatými umeleckými zbierkami. Bola by škoda nenavštíviť Múzeum krásnych umení, ktoré sídli priamo na slávnom námestí Place Stanislas. Múzeum vystavuje kolekciu starého i moderného francúzskeho výtvarného umenia spolu s výnimočnou zbierkou skla, dokladajúcou tisícročnú tradíciu výroby umeleckého skla v tomto regióne. Tá dosiahla svoj vrchol v období secesie, kedy sa Nancy stalo jedným z hlavných centier umeleckých remesiel Art Nouveau.

Expozícia skla je umiestnená v podzemí paláca, kde boli archeológmi objavené pozostatky opevnenia mesta z rímskych čias. Veľkorýso vybudovaná a nasvietená expozícia skla v tomto netradičnom prostredí katakomb tak ponúka naozaj neopakovateľný zážitok.

Oblíbeným suvenírom z Nancy je hlavne lokálna cukrárenská špecialita – bergamotové bonbóny, ale aj mandľové pusinky či rumové pečivo.

Hlavným a najväčším mestom Lotrinska sú **Metz** (Metz), ležiace na sútoku riek Mosela a Seille. Dominantou mesta je gotická katedrála svätého Štefana vybudovaná v 13. a 14. storočí. Chrám prezývaný „**Boží lampáš**“ je údajne stavbou s najväčším množstvom sklenených vitráží na svete. Ich plocha zaberá viac ako 5 000 metrov štvorcových. Vitráže zaplnili plochy okien katedrály postupne, od stredoveku až do 20. storočia a návštevník sa tak môže

Katedrála Mety

Chagallovo rajské okno

Náborná plošina Sion

kochať okrem historických gotických i niekoľkými **fantastickými vitrážami Marca Chagalla**. Slnčné lúče, prechádzajúce ich žiarivými farebnými sklami vytvárajú priam nebeskú atmosféru či ilúziu rajských záhrad.

Katedrála s hlavnou loďou vysokou 42 metrov patrí k najvyšším gotickým chrámom Francúzska.

V meste našla svoje miesto i pobočka slávneho parížskeho múzea Centre Georges Pompidou, slávnostne otvorená v máji roku 2010. Táto supermoderná architektúra, inšpirovaná tvaroslovím čínskeho klobúka, využívajúca hexagonálne, rôzne tvarované drevené piliere a vodotesné membrány z plexiskla a teflónu na zastrešenie plochy o veľkosti 8 000 metrov štvorcových, sa stala novou dominantou sídla a miestom prestížnych výstav, koncertov a tanečných predstavení.

V uliciach mesta, podobne ako vo väčšine veľkomiest Francúzska narazíte na pestrú zmes národností, odtieňov farieb pleti a vyznaní. To prináša okrem rôznorodosti i celý rad problémov.

Metz (Metz) sú úzko spojené so životom a pôsobením Roberta Schumana (1886–1963), právnika a politika, považovaného za architekta projektu európskej integrácie a otca myšlienky zjednotenej Európy.

Tento luxemburský rodák, pochádzajúci z francúzsko-nemeckého pomedzia (v rokoch 1948–1952 zastávajúci funkciu francúzskeho ministra zahraničia) predstavil v spolupráci s Jeanom Monnetom slávny Schumanov plán. Ten navrhoval spoločný dohľad nad výrobou uhlia a ocele, najdôležitejších surovín pre zbrojársky priemysel. Základnou ideou bolo, že pokiaľ nebudú túto výrobu riadiť jednotlivé štáty, nebudú ani schopné viesť vojnu. Tento plán zahŕňal i Nemecko a predznamenal historický zlom vo vzťahoch medzi oboma odvekými rivalmi.

Stalo sa tak 9. mája 1950 a tento dátum sa dnes považuje za deň vzniku Európskej únie.

Zoči-voči problémom, ktorým Európa momentálne čelí a pravdepodobne neľahkým časom a rozhodnutiam, ktoré pred ňou ležia, by som rád pripomenul a dal k zamysleniu citát Roberta Schumana z jeho diela Pre Európu:

„Demokracia sa zrodila v deň, keď bol človek povoláný, aby vo svojom dočasnom pozemskom živote uskutočňoval ľudskú dôstojnosť v osobnej slobode, v rešpektovaní práv druhého človeka a v praktizovaní bratskej lásky ku všetkým. Nikdy pred Kristom neboli vyslovené podobné myšlienky. Demokracia je zviazaná s kresťanstvom v myslení i v čase. Zrodila sa s ním len postupne, po dlhom tápaní, niekedy za cenu opätovného upadnutia do barbarstva.“

Miro Pognan, akademický maliar
foto autor

Zakvitnuté mirabelky

Tvorca národného sochárstva Fraňo Štefunko

Na Slovensku nájdeme mnohé sochárske monumenty, pomníky, pamätníky a pamätne tabule venované Ľudovítovi Štúrovi, ktorého 200 rokov od narodenia sme si vlni pripomenuli. Komornú sochu tejto jednej z najväčších osobností slovenskej histórie v nadživotnej veľkosti, odliatu do bronzu, vytvoril aj akademický sochár Fraňo Štefunko.

Ak niekedy používame termíny „národná literatúra“ či „národná opera“, tak v prípade Fraňa Štefunku môžeme hovoriť o národnom sochárstve.

Narodil sa 4. augusta 1903 vo Vlčkovciach pri Trnave ako najstarší syn zo šiestich detí Rudolfa Štefunku a Terézie Štefunkovej, rodenej Augustínovej. Talent zdedil po matke, ktorá sa venovala výšivkám so slovenskými ornamentmi. Od nej zdedil „záľubu pre všetko krásne“. Do dreva ho zasa učil vyrezávať starý otec. Vďaka nemu spoznal možnosti i pôvaby dreva ako vzácneho umeleckého materiálu.

Vstup Fraňa Štefunka do národného života začal na javisku. Na skutočnom javisku ochotníckeho divadla v jeho rodnej obci. Stal sa totiž „javiskovým výtvarníkom“. A nie hocikým. Jeho talentu si všimol i nestor slovenského sochárstva Ján Koniarek, ktorý žil v blízkych Voderadoch a ku ktorému bol uvedený prostredníctvom svojich scénických návrhov. Po stretnutí s týmto prvým umeleckým učiteľom sa začína príbeh Štefunka – sochára.

Po prípravách u Jána Koniarka odišiel v roku 1922 do Štátnej učebnej dielne pre spracovanie dreva v Starej Turej a zároveň absolvoval aj skúšky z meštianky. Ako dvadsaťdvaročný sa zapísal na pražskú umeleckopriemyslovú školu, kde navštevoval všeobecné rezbárstvo a neskôr špeciálku dekoratívneho modelovania. Získané vedomosti si doplnil u známeho českého sochára prof. Mařatku a u majstra reliéfnej plastiky prof. Suchardu. V Prahe mal možnosť zoznámiť sa aj s dielom francúzskeho sochára A. Rodina a pomáhal aj pri reštaurovaní pamiatok. To obohatilo nielen jeho technické vedomosti, ale viedlo aj k úcte ku starému umeniu a prebudil sa v ňom záujem o antické i renesančné sochárstvo, ktoré zanechali vplyv na jeho neskoršiu tvorbu. Zoznámil sa aj s príslušníkmi českej avantgardy, predovšetkým Ottom Guttfreundom, s ktorým bol v osobnom i pracovnom styku. Dedičstvom jeho pražského pobytu je i priateľstvo s bábkárom Josefom Skupom.

Rozhodujúcim momentom pre utváranie neskoršieho profilu Štefunkovej tvorby slúžiacej programovo národnej výtvarnej kultúre sa stal inzerát na inštruktora rezbárskeho kurzu v Štátnom ústave pre zveľaďovanie živností, ktorý ho na jar 1932 priviedol do vtedajšieho Turčianskeho svätého Martina. Martinské prostredie nabitú čulou kultúrnou aktivitou Matice slovenskej si sochára plne podmanilo. Začlenil sa do kultúrnych spolkov a organizácií – napríklad ako nehonorený konzervátor v SNM či ako vedúci výtvarnej rubriky v Slovenských

pohľadoch. S veľkým entuziazmom sa zapojil i do písania národopisných štúdií a osvetových prednášok. V Martine dostal aj prvú spoločenskú objednávku: portrétovať dr. Jozefa Škultétyho, správcu Matice slovenskej. Štefunko vtedy vytvoril dielo prekvapujúco zrelého výrazu. Pražská národná galéria ho dokonca zakúpila do svojich zbierok ako prvé dielo moderného slovenského sochárstva vôbec.

Tento portrét znamenal nový vývinový stupeň v slovenskej plastickej tvorbe. Fraňo Štefunko si ním získal dôveru a začala sa tak jeho éra portrétovania dejateľov slovenskej národnej minulosti ako Štúra, Sládkoviča, Kmeťa, Hviezdoslava, Chalupku, Hrebendu, Kukučina či Timravy. Portrétoval ale i súčasníkov, napríklad maliara Milana Thomku-Mitrovského, Martina Benku, Jána Sýkoru a mnohých iných. Je to celý panteón postáv a tvárí slovenskej minulosti. Štefunko sa k osobnosti portrétovaného dokázal neuveriteľne priblížiť, vystihnúť jeho názory, vycítiť jeho túžby.

A práve zmysel pre psychologický prienik, pevný tvar a akcentovanie charakteristických črt mu prekliensni cestu i k monumentálnym pomníkom. Nesporne najlepšie z nich sú Pomník turčianskych dobrovoľníkov, ktorý vytvoril v rokoch 1938/1939 a Zbojnícka fontána z roku 1941. Oba pomníky sú v Martine. Z novej tvorby uvedieme aspoň pomník Jána Kollára v Mošovciach.

Štefunko realizoval aj veľké množstvo úžitkovo-dekoratívnych plastík. Ako absolvent pražskej „Umprumky“ a vyskolený rezbár mal k tomuto žánru dobré predpoklady. Spomeňme napríklad náhrobok básnika Vladimíra Roya na martinskom cintoríne či reliéf pre budovu Tlačiarň SNP v Martine. Samostatné miesto v jeho tvorbe zaberajú medaily. Vyznačujú sa decentnosťou podania, zaujímavým výtvarným riešením a ucelenou kompozíciou, ako napríklad medaila s profilom Jána Chalupku či plaketa k otvoreniu Slovenského snemu. Rozvinul v nich odkaz modernej realisticko-českej medaily a i tejto disciplíny položil na Slovensku solídne základy.

Pamätná tabuľa na rodnom dome Fraňa Štefunku

Slovenského snemu. Rozvinul v nich odkaz modernej realisticko-českej medaily a i tejto disciplíny položil na Slovensku solídne základy.

Plodný a bohatý život národného umelca Fraňa Štefunku sa uzatvoril 6. apríla 1974 v Martine. Hodnoty jeho diela ale zostanú navždy pevným článkom slovenského výtvarníctva a Fraňo Štefunko jednou z osobností, ktoré v slovenskom národe vyoral hlbokú brázdú – ako tie, ktoré portrétoval. Aj on sa stal jednou z nich, a to cez svoje dielo. Len na okraj, neterou známeho sochára je dlhoročná členka KSK MUDr. Eva Kociánová, kožná lekárka pôsobiaca v Prahe. *Eva Belzová*

Slovensko: Kam a kedy cestovať

25. stredoeurópsky veľtrh cestovného ruchu Holiday World, ktorý sa od 18. do 21. februára konal na Výstavisku v Prahe-Holešoviach, bol kľúčovým tohtoročným miestom stretnutí odborníkov v brandži, ale tiež bohatým lákadlom pre laickú verejnosť. Slovensko malo (okrem samostatných stánkov niektorých regiónov) rozľahlý stánok Slovenskej agentúry pre cestovný ruch (SACR) s prítomnými zástupcami 13 regiónov Slovenska v pravom krídle paláca.

Prezentácia jednotlivých lokalít a podujatí v roku 2016 riaditeľkou odboru komunikácie SACR Alice Štrbavej za širokej účasti českých novinárov a médií potvrdila, že záujem o cestovanie na Slovensko je veľký. Veď výsledky návštevnosti Slovenska turistami z Čiech za rok 2015 prekročili hranicu pol milióna (508 tisíc) návštev, čo je oproti roku 2014 nárast o 16,4 percenta! Pre Slovensko sú hostia z Čiech jedni z najdôležitejších. Čo láka obyvateľov Česka, aby sa vydávali na Slovensko a trávili tam dovolenku? Zaiste blízkosť susedného štátu, možnosť dorozumieť sa, nemalú úlohu zohrávajú aj početné rodinné väzby, cenové relácie porovnateľné s domácimi, srdečnosť, vľúdnosť hostiteľov, kvalita služieb (?), ale v prvom rade a celkom isto prírodné danosti krajiny. Magnetom sú okrem hôr najmä termálne žriedla. Po Podhájskej objavili Česi Štúrovo, Diakovce, Veľký Meder a ďalšie termály najmä na Žitnom ostrove. Užívajú si blahodarné pôsobenie teplých minerálnych vôd a intenzívny slnečný svit juhu. No aj mnohé prihraničné oblasti s Moravou – ako napríklad Záhorie, Biele a Malé Karpaty, ale aj Považie – sú častým cieľom návštev. Jedna moja priateľka – česká novinárka, pôvodom z Moravy – mi s nadšením rozprávala o cestách, ktoré podniká spolu so sestrou z východiskového bodu Veselí nad Moravou, odkiaľ ich súkromná autobusová linka prepraví cez Hodonín do Skalice, a potom využívajú bezplatné cestovanie po železnici a robia okruhy po západnom Slovensku. Alebo sa Baťovým kanálom preplavia z Hodonína do Skalice a podujímajú sa na kratšie či dlhšie výlety. Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Piešťany, Trnava, ale i Bratislava...

Na prezentáciu Slovenska prišlo do stánku SACR veľa novinárov

No Slovensko aj prekvapuje. Pamätihodnosti videné očami kohosi iného, kto ich dokáže oceniť, zvyšuje ich hodnotu aj pre nás. Pani riaditeľka Štrbavá uviedla na prezentácii v Prahe niekoľko naj- z toho, čo zaznamenali za posledný rok; a bolo čo kvitovať. Zainteresovaných z brandže cestovného ruchu veľmi príjemne potešila správa, že Asociácia japonských cestovných kancelárií zaradila na zoznam 20 miest Európy, ktoré sú pre japonských turistov doposiaľ neobjavené a odporúčajú cestovným kanceláriám, ktoré pripravujú pre svojich klientov zájazdy do Európy, navštíviť ich, Vlkolínce. Túto maličkú osadu nad Ružomberkom predstavili ako raritný región, kde sú pôvodné stavby z 18. storočia dodnes obývané. A naozaj. Asi 20 stálych obyvateľov Vlkolínce žije tak, ako by asi žili v 19. storočí. Je tam síce zavedená elektrina, ale nemajú žiadne automatické práčky ani iné

Záujem o slovenský stánok bol po celý čas veľtrhu značný

Dobšinská ľadová jaskyňa

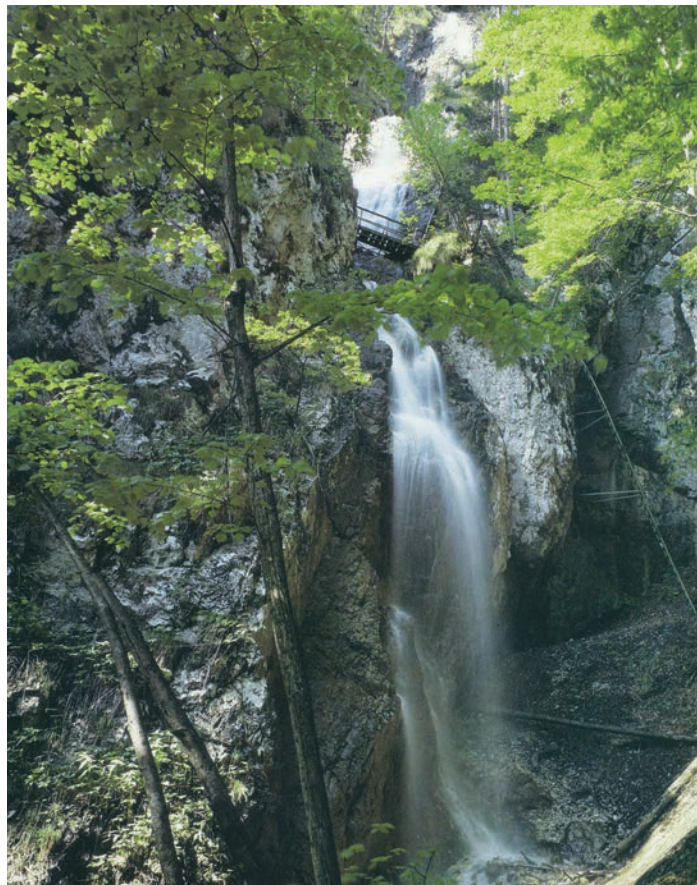
vymoženosti, po vodu chodia na studňu. Keď tam človek príde, tak naozaj ako keby prišiel do iného sveta, sveta veľmi krásneho, pozitívneho, pokojného.

Ďalším, v plnej kráse znovu objaveným miestom môže byť hoci Domaša. Domaša bola kedysi vyhľadávané letovisko, krásna priehrada v nádhernom prostredí, ale časom zastarala. Neinvestovalo sa tam, všetky chaty, reštaurácie a pláže upadali fyzicky aj mentálne. V posledných 2-3 rokoch sa tam investovali značné prostriedky, postavili sa nové zariadenia, vyčistila sa vodná nádrž, obnovili sa pláže, campings. Tamojší obyvatelia, ktorí pracujú v cestovnom ruchu, sa veľmi starajú o to, aby tam počas leta bol bohatý program a práve teraz rokujú s nejakými inštitúciami, aby po Domaši znovu plávala výletná loď.

Neďaleko od Nitry smerom na Dražovce v Oponiciach má Slovensko ďalší obnovený unikát – Apponyho kaštieľ s knižnicou. Pochádza asi zo 17. storočia a z ruín bola zrekonštruovaná. Žil tam rod Apponyovcov, vetva, ktorá bola veľmi osvietenecká. Prijímali tam v 18., 19. a na začiatku 20. storočia významné návštevy svetových osobností. V knižnici sú dokonca originálne Homérove zväzky. Každý, kto túto knižnicu navštívi, bude dlho naplnený pocitom, že bol v inom svete – svete osvietenstva, múdrosti a svete krásy. Interiéry sú krásne zrekonštruované podľa pôvodných plánov.

Trochu odľahlejšia, akoby bohom zabudnutá je Hnilecká dolina. Pritom má ne jeden poklad, ako napríklad železničný viadukt pri Telgárte na trati Červená Skala-Margecany, Dobšinskú ľadovú jaskyňu alebo neďaleko sa rozprestierajúci Slovenský raj. Pri stretnutí so zástupcami regiónu Slovenský raj na veľtrhu Holiday World v Prahe sme mali dojem, že do sprostredkúvania krás tohto horstva návštevníkom by dali dušu. Hoci – ako mi povedala Ing. Jana Barbuščáková z Turistického a informačného centra v Spišskej Novej Vsi – na nedostatok turistov si nemôžu sťažovať. Českí turisti sú po domácich druhou najpočetnejšou skupinou v Slovenskom raji. „Česi milujú hory podobne ako my. V Slovenskom raji už boli a teraz ho chcú ukázať svojim deťom. Vedia, že roklinami sa po rebríkoch chodí proti prúdu vodopádov – teda nahor – a zostupuje sa inou schodnou cestou. Tak si aj svoje túry plánujú. Dá sa povedať, že s Čechmi sme naladení na jednu strunu,“ uzatvára Jana Barbuščáková.

Či už chodíte na Slovensko tráviť dovolenku alebo na návštevu príbuzných (do niekdajšieho domova?), isto vám neušli úkazy v okolitej krajine, ktoré špatia jej vzhľad a zakladajú do budúcnosti veľké škody pri hospodárení s pôdnym fondom. Holiny v mnohých lesných porastoch sú čoraz väčšie, ľadom ležiace polia zväčšujú svoju výmeru, trávou zarastené jarky sú pozdĺž železničných tratí, autostrád

Slovenský raj

a kanálov stále častejšou ozdobou. Neupravená krajina je asi jedným z deficitov Slovenska, ktorý nás mrzí. Čiastočné zlepšenie vzhľadu krajiny možno prinesie práve naštartovaná iniciatíva pod názvom Pomoc nerozvinutým regiónom, ktorú rozbiehajú v Kežmarku a na Spiši. Regionálne aktivity si kladú za cieľ napríklad so zapojením miestnych kapacít dorábať biopotraviny, pre ktoré je miestna pôda vhodná. Za definovania profesií a kapacít, ktoré sú potrebné, vzniknú tréningové centrá, kde sa budú školiť v príslušných odboroch. Aj činnosti rôznych komunit na sídliskách miest, nelukratívna, ale z hľadiska krajinotvorby dôležitá činnosť mladých farmárov a chovateľov stád v odľahlých regiónoch, zapájanie čoraz väčšieho počtu ľudí do verejnoprospešných prác sú známkami obnovovaného vzťahu ľudí k prírode.

Jarmila Wankeová, autorka je novinárka a prekladateľka
Foto: archiv SACR

Vlkolínec

Detský folklórny festival Zlatá brána...

Kysáč je obec v Srbsku vo Vojvodinskom autonómnom kraji. Administratívne patrí k mestu Nový Sad. Toto mesto je väčšinou obývané Slovákami, ktorí sa na Dolnú zem prisťahovali pred zhruba 200 rokmi. V obci žije takmer 6000 obyvateľov. Bolo tu založené kultúrno-informačné stredisko (KIS), ktorého súčasťou je aj Rádio Kysáč, najstaršia lokálna rozhlasová stanica vo Vojvodine. Kysáč vlastní od roku 2010 svoju vlastnú galériu, miestny odbor MS ako aj knižnicu, v ktorej sa nachádza takmer 6000 slovenských kníh. Základnú školu Ludovíta Štúra navštevuje okolo 500 žiakov, rozdelených do 25 tried, z čoho je 17 s vyučovacím jazykom slovenským a 8 tried s vyučovacím jazykom srbským. Ak mal niekto z vás možnosť navštíviť dolnozemskej Slovákov, iste sa zhodneme v tom, že naši rodáci vlastnia sympatickú vlastnosť v šírení slovenskej pohostinnosti, kultúry či pospolitosti... Na základe týchto pilierov vznikol aj Detský folklórny festival Zlatá brána...

Na rozhraní dvoch najkrajších ročných období – keď jar podáva ruky letu, otvára sa ZLATÁ BRÁNA – medzinárodný detský folklórny festival, ktorého základy boli položené takmer pred 20 rokmi vo vojvodinskom Kysáči. Jeho tvorcovia (predovšetkým vtedajší choreograf Ján Slávik) si za cieľ vytýčili družbu detí prostredníctvom tancov, piesní a hier (neskoršie i hádaniek, riekaniek a počítaniek), vzájomnú výmenu skúseností kultúrnych a spoločenských pracovníkov, spoločnú analýzu a hodnotenie každého ročníka festivalu a odborné usmerňovanie účastníkov vo forme rôznych seminárov a prednášok. Festival dostal pomenovanie podľa rovnomennej detskej hry a hneď na štarte dostal aj svoj emblém – zlaté slnko, na

gramovej, pre stravovanie, ubytovanie, informovanie a technickú realizáciu. Predsedom OV bol Ján Slávik a riaditeľom festivalu, ako sa to stalo praxou dodnes, riaditeľ Kultúrno-informačného strediska. Odbornú porotu tvorili: Mária Miškovcová, Ružena Červenská, Samuel Kováč st., Pavel Tomáš a Ján Slávik.

Druhýkrát sa Zlatá brána otvorila vo „festivalovom zámku“ na nádvorí kysáckej ZŠ. Pod jej klenbami si v roku 1994 zatancovali školáci a škôlkari 28 folklórnych súborov z 25 osád: Báčskeho Petrovca, Starej Pazovy, Hložian, Nového Sadu, Jánošíka, Šída, Lalite, Selenče, Kovačice, Kulpína, Kysáča, Aradáča, Padiny, Boľovic, Pivnice, Vojlovice a Bieleho blata. Ako hostujúce súbory vystúpili: s maďarskými tancami FS Temerin, so srbskými ľudovými piesňami tamburášsky orchester KIC Futog, s rumunskými ľudovými tancami a piesňami KUD Bratstvo i jedinstvo zo Sutijesky, s rusínskymi tancami KUD Žetva u Kucury, tancami zo Šumadii a Pomoravia FS Gusle z Kikindy a slovenským folklórom Kysáčanov poctili DFS Ďatelinka z Nadlaku (Rumunsko), DFS Pramienok z Budapešti a DFS Studienka z Bratislavy.

Ako ilustráciu festivalovej nálady uvidíme fragmenty tretieho ročníka z denníka Liptov o dojmach najmladších členov DFS Pramienok z Liptovského Mikuláša:

...Srdeční obyvatelia Kysáča po celý čas boli hrdí na to, že majú vo svojom dome hostí. Starali sa o nás, ako najlepšie vedeli. Je to nielen veľmi milý a pohostinný národ, ale predovšetkým pracovitý... Všetci tanečníci si takúto pozornosť zaslúžili, deti z Pramienka dali do vystúpení doslova celú dušičku. To bol dôkaz toho, že sa v Kysáči dobre cítili a chceli domácim ukázať tie najlepšie výkony...

Ďalšie ročníky Zlatej brány boli obohatené aj rôznymi výstavami, vystúpením orchestrov či divadelnými predstaveniami, napríklad piatykrát boli brány „sveta, v ktorom detská krása sa rozliala“ (ako ju v príhovore bulletinu videl spisovateľ Pavel Grňa) dejiskom detského divadelného predstavenia Dievčatko so zápalkami autora H. Ch. Andersena v réžii Jána Privizera v predvedení členov Detského divadla KIS Kysáč.

Šiesty ročník festivalu sa niesol v znamení osláv 225 rokov od príchodu Slovákov do Kysáča a zapadol do Svetového roku Slovákov. Teda prebiehal od piatku 19. až po nedeľu 21. júna roku 1998. Okrem toho, že sa uskutočňoval pod patronátom Ministerstva kultúry Republiky Srbsko, Zhromaždenia mesta Nový Sad a Miestneho spoločenstva Kysáč, toho roku dostal i svoju hymnu.

ktorom sa hrajú deti (autor Pavel Koza), festivalovú zvučku a vlajku. Charakteristický výzor javiska v podobe rozprávkového zámku sa ujal v druhom ročníku a od štvrtého si organizátor určil aj trvalý termín konania festivalu – koniec júna.

Prvý ročník festivalu prebiehal v lete r. 1993, keď bol Kysáč zhodou okolností aj organizátorom Folklórneho festivalu Tancuj, tancuj. Samozrejme, že nemal ešte pevnú koncepciu, lebo väčšina súborov nacvičovala folklórne úpravy pre dospelých a nebrala do úvahy vekovú štruktúru vystupujúcich a návštevníkov festivalu. Zúčastnilo sa ho 23 detských súborov. Organizáciu festivalu mal na starosti Organizačný výbor pozostávajúci zo šiestich komisií: finančnej, pro-

ZLATÁ BRÁNA

Podme deti von
tam je veľký zhon,
za sviežeho rána
otvára sa brána -
brána maľovaná.

Jarná krása spoza humná kuká
kukučka zas štebotavo kuká.

Hory, doly, lúky, polia
už zelený trávnik tvoria.
Kvitnú stromy, jarné kvety -
my pôjdeme v šíre svety.
Srdce moje-srdce tvoje,
nevie ani jedno, čo je,
zovšadiaľ už hýri krása
krásne v poli klas do klasa.

Sem sa všetky deti naše
tešme sa tu jarnej kráse.
Slnce hreje, deň je krásny
žblnkotavý potok jasný.
Zakvitli už polia, lúky
v záhradách sú kvety, puky...
Vzduch je čistý ako striebro,
pohľad istý ako nebo:
otvára sa Zlatá brána
v rozprávke už ospievaná:

Zlatá brána otvorená,
zlatým vencom podoprená,
kto cez ňu prejde,
hlávka mu zajde,
či je ona, či je on
nepustia ho z brány von!

Siedmy ročník sa pre tragické vojnové udalosti v krajine oddialil o rok, takže v dňoch 23. až 25. júna roku 2000 Kysáč svoju zlatú bránu otvoril dokorán všetkým deťom, účastníkom festivalu a hosťom s priateľmi, aby detské úsmievy a prekrásne hry, piesne a hudba vyplnili naše srdcia, aby sme všetci ukázali, ako sa vo Vojvodine, u nás, pekne a svorne žije, ako to vo svojom otváracom prejave zdôraznil primátor mesta Nový Sad Dr. Stevan Vrbaški. Bohatý program štartoval v piatok otvorením výstavy obrazov kysáckeho akademického maliara Milana Súdiho v škôlke Lienka. **Od tohto ročníka** podľa rozhodnutia Organizačného výboru festival stratil prívlastok súťažiaci, teda viac neexistovala odborná komisia, ktorá by hodnotila výkon súborov a určovala poradie.

Svojrážnou kuriozitou bola účasť izraelskej tanečnej skupiny Ramat Hashikmy, ktorú tvorili dievčence od 9 do 15 rokov. Účinkovala na mnohých festivaloch tak v Izraeli, ako aj v zahraničí (napr. Wales vo Veľkej Británii...) s nacvičeným širokým spektrom tancov a piesní reprezentujúcich jednotlivé izraelské etnické skupiny (orientálny, španielsky, jemenský, marocký, tradičný izraelský tanec Hora...).

O tom, že o Zlatú bránu vládol veľký záujem zvlášť v zahraničí, presnejšie na Slovensku, hovoria aj mnohé listy zaslané na adresu organizátora festivalu KIS Kysáč. Uvádzame jeden z nich:

Vojvodina, mám ňu rád!

Zalúbil som sa do teba a do duše tamojších krajanov Slovákov už pred niekoľkými desaťročiami. Bol som vtedy mladým členom súboru Lúčnica, ale už aj spoluorganizátorom historického prvého zázajdu tohto vynikajúceho telesa medzi svojich rodných na Dolnej zemi. Po niekoľkých rokoch som na tvoju pôdu opäť vkráčal a do niekoľkých obcí zasa priviedol spevácky zbor Lúčnica. Po ďalších rokoch predstavil som už aj iné naše umelecké kolektívy na festivaloch v Hložanoch či v Pivnici, a pred rokom som na pódium rozprávkového zámku priviedol do

*Kysáča prešovský DFS Šarišanček. Pri každom novom stretnutí si mňa i všetkých mladých umelcov prijímala s otvorenou náručou. Za tie roky stretania mám veľa krásnych spomienok na ľudí s koreňmi na Slovensku, ktorých Vojvodina láskavo pred vyše 250 rokmi prichýlila. No najfascinantnejšie stretnutie s tebou, Vojvodina, bolo vari na vlnajšej Zlatej bráne, keď som videl stovky nadšených detí z vyše tridsiatich folklórnych súborov. V tej chvíli som si uvedomil dve veci, na ktoré, Kysáčania, právom môžete byť hrdí a pyšní: v oblasti detských folklórnych súborov ste hosťiteľmi **jednoznačne najväčšieho stretnutia slovenských krajaňských folkloristov na svete!** A druhý moment, ešte dôležitejší: keď som počul a videl tie stovky krásnych detí, smelo hovorím, že celé ďalšie desaťročie nemusíte mať obavy o zachovanie slovenskej ľudovej piesne a tanca. A to vďaka i Zlatej bráne i jej zanietným usporiadateľom. Do ďalších rokov veľa šťastia, Kysáčania!*

Vždy váš,
Milan Semík

Stretnutie mladých Šamorínčanov s „deviatou“ Zlatou bránou podpredseda MOMS Šamorín Ing. Dušan Začko opísal takto:

Pred piatimi rokmi DFS Prvosienka nadviazal styk s Maticou slovenskou v Juhoslávii a jej súborom v Hložanoch. (...) My sme zas boli pozvaní do Hložian s cieľom zúčastniť sa festivalu Zlatá brána v Kysáci. Vznikli nádherné priateľstvá medzi deťmi a dospelými, zblížili nás spoločné záujmy záchranu slovenského folklóru – kultúrneho dedičstva u Vás i u nás, ale i jeho rozvíjania a zachovania pre ďalšie generácie. Naše deti sa už celý rok tešia na stretnutie s kamarátmi z Vojvodiny a opačne. Je to nádherný pocit slovenskej spolupatričnosti, ktorý sme povinní brániť a rozvíjať pre zachovanie kultúrnych koreňov, jazyka a prežitie nášho národa.

A tak i v tomto roku Vám prinášame kyticu pozdravov zo slovenských hôr, nížín, lúk i stráni a dolín. Veríme, že Vám priblížime náš spoločný domov pod Tatrami.

Tak je tomu už takmer 20 rokov, čo sa dolnozemska dedina Kysáč stáva nevšedným strediskom detských hier, spevu, hudby a tanca, keď na svoju hrud' pritúli všetkých, ktorí čerpajú z ľudovej klenotnice alebo sa v nej aspoň kochajú. Tých, ktorí užívajú v plodoch ľudového umenia, v ktorom sa odzrkadľuje mentalita tunajšieho ľudu, jeho svetonázor, radosti, starosti, túžby. Tých, ktorí sa každoročne v rovnakom čase zoskupia na detskom folklórnom festivale, aby sa pod zámkom na nádvorí kysáckej základnej školy popýšili pred zvedavými očami verejnosti svojou hravosťou a bezstarostnosťou. Bez neho by boli diváci chudobnejší o pekné zážitky, umelecké dojmy, stretnutia, známosti, priateľstvá a spomienky. Bez neho by Kysáč nebol Kysáčom.

V mene všetkých tých, ktorí nesebecky a úprimne položili kamienok do mozaiky pomenovanej Zlatá brána, želáme ešte veľa, veľa úsmevov zo stretnutí na rozprávkovom zámku v Kysáci.

Spracovali: Magda Pajanková, Ján Čeman,
Elena Šranková, Michal Ďurovka

Pedagóg a jeho študent

Umenie a výtvarná tvorba sa rodia vo viacerých rovinách ľudského vedomia. Vyvijajú sa, rastú, aby vykvetli do obrazu. Do niečoho, čo môžeme zachytiť zrakom, hmatom. Rád sa dotýkam obrazov, ich povrchu. Je v nich energia.

Človek žije zložitý život, v ktorom práve umenie môže zohrať úlohu orientácie.

Dnes je však vývoj umenia neprehľadnejší ako kedykoľvek predtým. Najmä výtvarný prejav, do ktorého vstupujú každodenne noví neumelci s neumeleckými teóriami a dielami. Je otázkou vzdelanosti spoločnosti, ktorá by mala vedieť rozlíšiť tvorivosť od klamstva.

Umenie bolo vždy mimoriadnym počínom človeka, tvorcu. Novým, dovtedy nejstávajúcim zobrazením krásy, hry, poznania, osobitého videnia, zložitých pocitov radosti i utrpenia. Nielen vnímavý človek v ňom videl remeselnú tvorivosť, originalitu a jedinečnosť, vnútornú silu. Je stále menej tých umelcov, o ktorých sa dá písať. Z tvorby sa stáva spoločenský extrém. Poznanie sa skrylo za popularitu. A hľadanie estetiky sa zmenilo na obdiv dekadencie a zlepšovacích návrhov bez zlepšenia.

Výstavu „Pedagóg a jeho študent“ pripravili pedagógovia katedry výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty UK v Bratislave. Jej kurátorom bol Luboslav Moza. Priblížila rozsah a mimoriadnu kvalitu vzdelávania na tejto katedre. Aby bola zachovaná v jej originalite, bol z nej vydaný reprezentatívny katalóg. Slávnostná vernisáž spojená s kultúrnym programom sa uskutočnila dňa 10. decembra 2015 v priestoroch novo obnovenej galérie Lapidárium Bratislavského hradu. **Bola venovaná 70. výročiu založenia Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského.**

Výstava „Pedagóg a jeho študent“ približuje vzťah učiteľa a žiaka. Tak dôležitého a dodnes vlastne nezastupiteľného. Osobnosť, a predovšetkým tvorbu pedagóga, a osobu študenta, ktorý sa formuje na tvorivého jedinca, schopného tlmočiť svoje poznatky v pedagogickej činnosti na všetkých stupňoch vzdelania. Kultúra je vôbec základnou všetkého, o čo sa v živote usilujeme. Preto je nesmierne dôležitá aj v rámci pedagogických disciplín, kde otvára priestor k novému a často nepoznanému.

Výstava chce poukázať na výsledky práce pedagógov so svojimi žiakmi. Už dávnejšie konštatujem, že osobitosť tohto vysokoškolského vzdelávania utvára aj novú generáciu umelcov, nezaťaženú vzorom či školou svojho učiteľa. Absolventi katedry výtvarných umení sa neboja aplikovať či rozvíjať umeleckú klasiku do dnešnej doby. Priznávajú trvalé poslanie naratívnosti, farbe, línií. Tvoríajú koncepty, ktoré neutekajú do atraktívnej prázdnoty, ale vedia osloviť diváka.

Každý umelec tvorí a zároveň odovzdáva. Vedome či nevedome. Katedra výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty je nositeľkou jednej z najväčších umeleckých tradícií na Slovensku. Prednášali tu najvýznamnejší predstavitelia troch najsilnejších generačných nástupov. Renomovaná katedra sa právom pýši umelcami, osobnosťami, ktoré na nej prednášali, i tými, ktorí na nej učia dnes. To nie je slovná chvála, ale konštatovanie. Oni totiž vychovali nové umelecké talenty, ktoré dodnes rozvíjajú a formujú našu umeleckú scénu.

Podstatou tejto výstavy je ďalší pohľad na dnešné umenie. Ten, ktorý sa vedome pohráva so skutočnosťou. Ktorý hľadá jej oporné body. Vytrháva zo zázpisníka nepodstatné. Ide to veľmi ťažko. A my spoznáme umenie, ktoré jestvuje v rozsahu a kvalite. Bez neurotického šokovania a čudného boja proti všetkému.

Výtvarné umenie nikdy nebolo okamžitým výsledkom. Je to cesta. Na nej maliar hľadá seba, potom výraz a nakoniec zrozumiteľnosť výpovede pre diváka. Ale dá sa to povedať aj inak, zložitejšie. Umenie je denníkom jedinca. Takým, ktorý je verejne prístupný. Obdivujem taký prejav. Kde žiaci pod naozajstným vedením učiteľov spoznávajú,

Pohľad do expozície výstavy Pedagóg a jeho študent v galérii Lapidárium Bratislavského hradu

Časť pedagógov bratislavskej katedry výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty UK

Po vernisáži uviedla dekanka Pedagogickej fakulty UK do života reprezentatívnu knihu o tvorivých výsledkoch na katedre výtvarnej výchovy

že život nič nedáva ľahko. A keď už niečo dá, treba na tom usilovne pracovať. Ale tomu pocitu z výsledku sa nič nevyrovná. Lebo obyčajný človek je taký zložitý, vzácny a nádherný ako obyčajný zázrak

Je to prelomová výstava. Taká, ktorá potvrdí to, o čom sa iba vravelo. Potvrdí osobitosť katedry, ktorá dáva hodnoty a radosť už 70 rokov. Úctu k človeku, životu a prírode, ktorá patrí medzi to najkrajšie, čo v živote máme.

PhDr. Luboslav Moza Ph.D., galerista

Olga Lamačková

HR riaditeľka firmy EY v Českej republike

Jste ředitelkou Human Resources ve firmě EY, jaký obor jste původně studovala?

Túžila som byť učiteľkou, ale nezobrali ma na filozofickú fakultu. V roku 1994 som sa hlásila na aprobáciu angličtina – taliančina, ktorú toho roku neotvorili. Keďže som neurobila prijímacie pohovory na iný odbor, odišla som na mesiac do Mníchova ako aupairka, ani som sa nechcela vrátiť. Ale rodičia zafungovali a vysvetlili, že štúdium na ekonomickej škole nie je až také zlé. V Banskej Bystrici bola katedra cestovného ruchu a otvárali nové študijné odbory. Vtedy sa slovenská Mečiarova garnitúra pokúšala vybudovať v Bystrici vysokoškolské centrum. Vznikla aj fakulta financií na Univerzite Mateja Bela. Prežila som veľmi pekných päť rokov pod Urpínom a rada na to spomínam.

Jaké byly vaše představy o tom, co budete v životě dělat?

Vždy som cítila, že by som sa chcela venovať mladým ľuďom alebo deťom. Bavila ma interakcia s nimi. Potom ale prišlo to prvé veľké sklamanie, a keďže som sa nedostala na vysnený odbor, začala som veľmi intenzívne rozmýšľať, čo vlastne budem robiť. V Bystrici bolo len veľmi málo príležitostí. Rozhodla som sa, že si vyberiem také povolanie, ktoré mi dá čas na rozmyslenie. Už pred rokom 1999 prišiel veľký boom medzinárodných firiem, ktoré ponúkali zaujímavú kariéru, exponovanosť v cudzom jazyku, možnosti vycestovať. To ma ako dievča z malej dediny najviac lákalo. A veľkou výhodou bolo, že mladé firmy nevyžadovali žiadnu prax. Vyberali si absolventov a všetko potrebné ich chceli naučiť. Bola som vyštudovaný ekonóm a pre jednu takú firmu v Bratislave som nastúpila ako auditor. Môj plán bol zostať rok, maximálne dva a vrátiť sa do Banskej Bystrice. Zostala som sedemnášť rokov ...

Mohla byste nám firmu EY představit?

Počiatky firmy siahajú do konca 19. storočia, k „otcom zakladateľom“ Arthurovi Youngovi a Alwinovi C. Ernstovi. Úplne na počiatku boli v Amerike založené dve malé účtovnícke firmy, volali sa podľa svojich zakladateľov, pána Ernsta a druhá podľa pána Younga. V určitej fáze svojho rozmachu sa firmy zlúčili a expandovali ďalej vrátane zlúčení s účtovníckymi firmami založenými vo Veľkej Británii. Zaujímavé je, že títo páni sa za svojho života nikdy nestretli a zomreli v tom istom roku.

Firma EY sa snaží byť prospešná nielen v ekonomickom prostredí. Poskytujeme poradenstvo v auditovej, daňovej, akejkolvek finančnej sfére. Pomáhame plniť firmám literu zákona, ale je tu aj tá časť nepovinná, keď sa firmy potrebujú posunúť a zlepšiť alebo odstrániť riziká. Aj s tým sme schopní pomôcť. Tento rok oslavujeme dvadsaťpäť rokov na trhu. Firma za ten čas narástla takmer na tisíc zamestnancov len v Českej republike. Celosvetovo zamestnáva 212 000 ľudí. Pretože je taká veľká, je aj veľkorysá v tom, čo umožní. Napríklad ja som sa z externého auditora mohla vypracovať na personalistu. Aj keď som nebola vyštudovaná v tomto odbore, bola mi daná dôvera.

Pracovala jste v Bratislavě, jak jste se dostala do Prahy?

Do Prahy som sa dostala vďaka krachu Investiční a poštovní banky. 18. júna 2000 bola vyhlásená nútená správa a my sme ako auditorská firma prišli pomôcť s auditom pre potencionálnych kupcov. Kancelária, v ktorej som v Bratislave pracovala, patrila firme Arthur Andersen, neskôr sa spojila s EY (pôvodne Ernst&Young). Namiesto dovolenky som celé leto strávila v Prahe. Pobyť v tomto meste uspokojil moju túžbu po vycestovaní a práci v zahraničí. Využila som možnosť ísť za svojím snom a stále zostať v kontakte s rodinou.

Míváme zkreslené představy o některých povoláních. Vy byste mohla nejlépe vykreslit povahu a náplň vaší práce.

Snažíme sa poskytovať službu našim zamestnancom v oblasti personalistiky. V tíme je nás dvanásť a máme na starosti všetkých ostatných. V momente, keď firma hľadá nových zamestnancov a oni prídu, venujeme sa im, pomáhame im s rozvojom osobným i profesionálnym, pomáhame aj s nastavením odmeňovacieho procesu, plánovaním, rozpočtovaním. Počas celej kariéry zamestnanca vo firme, kedykoľvek je to potreba, robíme im službu. Nakoľko firma má záujem predovšetkým o absolventov, spolupracujeme s vysokými školami. Recruitingový proces predstavuje veľkú časť našej práce. Úloha personalistu je v mnohých ohľadoch rozpoltená. Moje vedenie odo mňa očakáva, že postrážim náklady firmy, ktoré sú spojené s ľuďmi. Pod tým si môžete predstaviť ich mzdy, odmeňovanie, rôzne vzdelávanie. Snažím sa nájsť rovnováhu

medzi tým, aby ma vedenie nevnímalo ako neoficiálneho odborára a aby ma ľudia nepovažovali len za súčasť vedenia s konkrétnymi inštrukciami.

Okrem klasických HR procesov pripravujeme rôzne programy pre našich ľudí. Predsa len sme veľká, významná firma a zamestnanci by mali mať pocit akejsi výnimočnosti.

Jaké jsou nové trendy ve firmách? Jak se dnes hledí na vztahy mezi lidmi v zaměstnání?

Do firem teraz prichádzajú noví mladí ľudia z novej generácie, s ktorými sa skutočne musí pracovať inak. Ja sa počítam do porevolučnej generácie X, študovali sme v deväťdesiatych rokoch. Úspech v práci bol jednoznačne na prvom mieste, keď nebudem hovoriť o základných veciach, ako je zdravie, šťastie, láska. Znamenal kľúč k našim snom. Pre nás i čakanie na Vianoce kedysi malo inú váhu. Rodičia sa nám snažili zohnať, čo nebolo ľahko dostupné a dať nám to pod stromček.

Častokrát je generácia Y označovaná za nepochopenú. Úspech v práci pre nich nie je tým kritickým najdôležitejším momentom. Tovar sa im ponúka sám, rodičia im nikdy nemuseli hovoriť: „Ak chceš jedného dňa niekam vycestovať, budeš musieť na sebe tvrdo pracovať!“ Nám nebolo záťažko byť v práci dlho, i oveľa viac než osem hodín. Nová generácia vníma pracovnú dobu menej obetavo.

Každopádne aj osem hodín predstavuje veľkú časť dňa, v ktorej sú zamestnanci spolu. Preto razíme teóriu, že by vzťahy na pracovisku mali byť nadštandardné.

Napríklad máme možnosť i tých nováčikov, ktorí k nám prichádzajú, každý rok posunúť o pozíciu vyššie a platí, že môžu všetci, pokiaľ sa im darí. To vytvára pozitívny náboj, kde negatívna konkurencia nemá šancu. Samozrejme, že čím ste vyššie, ocitáte sa pod väčším tlakom, máte väčšiu zodpovednosť za čísla, za projekty, súťaživosť sa začne prejavovať. Na prvých pozíciách to pripomína sofistikovanú vysokú školu, kde kolegovia držia stále spolu, vytvárajú ročníky, stretávajú sa aj po práci.

Jste žena ve vysoké funkci. Jak se díváte na svět, kde ženy mají možnost nebývalého růstu? Jaká je vaše osobní zkušenost a jaký je váš názor?

Môj osobný názor je ten, že by sme si to mali nastaviť v živote tak, aby sme boli spokojní. Domnievam sa, že pre dievčatá je to veľmi ťažké. Predstavte si, koľko musia investovať do svojej kariéry a keď ju majú opustiť alebo na nejaký čas prerušiť, chápem, že rozhodovanie, ako veľmi sa budú venovať rodine a kariére, je ťažké.

Stretávame sa s tým v našej firme, pretože medzi nováčikmi máme vo všeobecnosti viac dievčat než chlapcov. Keď sa pozrieme na vrcholné pozície, tam sú ženy zastúpené už len 20 %. Myslím, že je to škoda, pretože tá mužsko-ženská synergie je aj v biznise dôležitá. Služba, ktorú poskytujeme, je v konečnom dôsledku o ľudských kontaktoch a zmiešané tímy majú svoje opodstatnenie. Ženy v biznise majú svoje zásadné miesto, ale obávam sa, že sociálna infraštruktúra ženám pri návrate po materskej či rodičovskej dovolenke nepomáha. Naša materská je priveľmi dlhá. Podobná dĺžka vo svete nie je. Ak nemáte rodičov a nenájdete miesto v škôlke, musíte zaplatiť súkromnú, a tá býva dosť nákladná. Obdivujem ženy, ktoré dokážu nájsť správnu rovnováhu. Vidím to ako náročnú úlohu byť v zamestnaní aj zaobstarať rodinu. A niekto sa o rodinu musí starať. A tak ženy, ktoré pracujú, bežia z práce, aby vyzdvihli deti, potom sa ponáhľajú uvariť večeru, uložiť deti a keď už je pokoj, tak sa nedajbože vrátia k práci. Domnievam sa, že sme to ako ženy s dokazovaním, čo všetko zvládneme, prehnali. Premýšľala som aj o tom, kde vznikla tá túžba. Ťažko povedať, aká by bola dnešná doba, ak by sa ženám dostalo viacej rešpektu a ocenenia za všetku prácu okolo rodiny. Asi by nemali takú potrebu sa toľko angažovať v mužskom svete.

Bude firma EY muset změnit svoji politiku získávání nových zaměstnanců kvůli měnící se demografické křivce, i kvůli posunování doby odchodu do důchodu? Bude jistě přibývat lidí zralého věku chvilých zaměstnání.

V súčasnosti to začína byť veľká téma. S jej riešením stojíme na samom začiatku. Vo firme sa ľudia striedali prirodzeným spôsobom. Naša fluktuácia je ročne asi 20 %. Firma začínala na trhu v deväťdesiatych rokoch, nováčikovia mali vtedy okolo dvadsaťpäť rokov, teraz majú okolo päťdesiat, pomaly sa budú blížiti k dôchodkovému veku. Myslím si, že by bola večná škoda nielen pre našu firmu, ale pre celú spoločnosť, keby sa nevyužila múdrosť, zrelosť, vnútorná rozvaha a uvážlivosť týchto ľudí. Zatiaľ máme vekový priemer 29-30 rokov, ale časom v tom smere budeme musieť niečo zmeniť – upraviť náplň práce, vymyslieť nové formy kontraktov, znížiť očakávanie. Bude to znamenať veľa práce pre manažment. Nemôžeme očakávať rovnaký výkon, aký prejavuje mladý absolvent školy, ktorý zrazu chce ukázať, že mu patrí svet, a šesťdesiatročný človek, ktorý by ale zasa mohol ponúknuť firme niečo iné. Očakávame, že práve v priebehu dvoch-troch rokov dôjde k najväčšiemu demografickému prepadu za posledné roky, pretože sa začne prejavovať o dvadsať percent nižšia pôrodnosť u ročníkov po roku 1990.

Mení sa viac vecí. S objemom klesá aj kvalita nášho vysokého školstva. Absolventi majú iné priority, inak vnímajú svet. Uvedomujem si, že to bude náročné a my budeme musieť hľadať alternatívy. Jedna z možností je udržať v práci matky s deťmi. Málokto- rý zamestnanec je taký vďačný, ako keď vyjdete v ústrety mamičke. Aj keď sa pýtam zamestnancov, ktorý šéf je najlepší a najefektívnejší, hovoria, že ženy na materskej. Tie si dokážu najlepšie zorganizovať čas.

Jaký je váš nejtěžší moment v kariéře?

Keď strácam ilúzie. Sama by som chcela mať svet dokonalý. Potrebujem obrovské vzory, ku ktorým by som chcela vzhliadať. Na to mi jeden človek povedal: „Možná by ses měla nad sebou zamyslet, jestli už není načase se starat o ty mladší, aby oni mohli vzhlížet k tobě.“ Úprimne ma to zaskočilo. To je veľká zodpovednosť.

Najťažšie, čo zažívam nielen v pracovnom prostredí, je, keď ľudia nie sú schopní prevziať zodpovednosť. Pre tento česko-slovenský priestor je to veľmi obvyklé. Málokto z ľudí tu má odvalu, nebojí sa a aj keď by i spravil chybu, tak by za to niesol zodpovednosť.

Měla jste možnost se podívat i do jiných zemí, zkusila byste srovnat chování lidí zde a jinde?

Smerom na západ vidím u ľudí oveľa väčšiu schopnosť sa predať, prezentovať sa, aj pochváliť dobrú prácu. Keď sa rozprávam s našimi ľuďmi, nevidia dôvod, prečo chváliť. Keď je všetko v poriadku, prečo o tom hovoriť. To by sa naši ľudia mali naučiť. Keď sú šikovní, ide im práca, mali by sa pochváliť, neostýchať sa. Príčinu vidím v školstve, aj keď učiteľov obdivujem nekonečne. Viem, že musia mnohokrát kompenzovať to, čo deti nedostanú doma. Mali by viac prispievať k tomu, aby v ľuďoch vypestovali schopnosť sebareflexie – pokoru a sebedovomie v správnej chvíli. V skutočnosti tu vidím dva extrémy. Obrovské neopodstatnené sebedovomie niektorých a nedostatočné ostatných. U našich západných susedov budeme bohužiaľ mať stále značku človeka z východnej Európy. Potom keď nás niekto náhodou stretne, tak je strašne prekvapený, že sme úplne normálni a väčšinou oveľa šikovnejší.

Vaší náplní práce jsou lidé, práce s lidmi. Jak byste si představovala vztahy mezi lidmi do budoucna, třeba i nad rámec této firmy?

Túžim po tom, aby sa ľudia k sebe chovali milo a pekne. A to nielen tu na pracovisku. Viem, že táto doba je rýchla, viem, ako sa musíme všetci snažiť. Ale stačilo by len málo, aby sme sa trochu upokojili, na chvíľu zastavili, aby sme nepísali zbytočnosť po sociálnych sietiach, naopak, aby sme spolu trávili čas. Naozaj stretávam veľa inteligentných, milých a šikovných ľudí, ale prekvapuje ma čoraz častejšie zatrpknutosť. Snáď nás nová generácia Y príjemne spomalí a my pocítíme znesiteľnú a pokojne aj neznesiteľnú ľahkosť bytia.

Děkuji za rozhovor, Zuzana Štancelová

Chmel „sládek“ dodá pivu hořkost a „žatecký poloraný červeňák“ vykouzlí správnou vůni

Obliba malých rodinných pivovarů, které nabízejí chuťově zajímavá, poctivá piva, stále roste. I u nás na „Zápraží“ v Nupakách u Říčan se můžeme pochlubit úspěšným rodinným pivovarem GWERN. „Výrobě piva se věnujeme již dlouho. Ze začátku to bylo příjemné hobby, které těšilo nás i naše přátele,“ říká majitel Ing.

Petr Ugrin. „A protože příznivců našeho piva přibývalo, rozhodli jsme se vařit ho profesionálně. Nyní máme k dispozici nejmodernější technologie a „léty vychytané“ receptury a postupy, ale láska k řemeslu a nadšení zůstávají stejné jako na začátku.“

Jak vznikl zajímavý název GWERN?

Název našeho piva vznikl lehkou úpravou keltského výrazu pro olši, což je velmi „žiznivý“ strom. Oslovila nás i symbolika stromu - pevně

kořeny znamenají dobré zázemí naší rodinné firmy a stejně tak, jak se rozrůstá koruna stromu, bychom se chtěli rozvíjet i my. V keltské historii jsme se inspirovali proto, že na počátku vaření piva na našem území stáli Keltové. Je jim dokonce připisován vynález pivního sudu. Keltové byli národem drsných bojovníků, kteří se ale velmi rádi bavili, a i my chceme, aby naše kvalitní poctivá práce byla pro nás také trochu zábavou.

Z čeho vaše pivo vaříte?

Nepoužíváme žádné náhražky,

chemická dochucovadla, koncentráty a vaříme pivo z kvalitních českých surovin - z žateckého chmele, českého sladů a vody.

Kde můžeme pivo GWERN 10°a 12° ochutnat?

Budova pivovaru, která je umístěna v ulici Benická, v obci Nupaky, obsahuje vše potřebné pro zajištění výroby piva, varny, zařízení pro kvašení, zrání a stáčení piva do

sudů. Navíc u nás můžete navštívit pivovarskou prodejnu, kde ochutnáte naše pivo a nabídneme i možnost stáčení piva do pivních lahví.

- Používáme dva druhy žateckého chmele, první je chmel „sládek“, ten dodá pivu hořkost a druhý je „žatecký poloraný červeňák“, ten vykouzlí tu správnou vůni. V době sklizně jezdí náš vrchní sládek chmel osobně vybírat přímo do Žatce.
- Následně přecerpáme mladé pivo do ležáckých sudů, kde zraje do doby, než sládek řekne „je hotové“. U dvanáctky je to 24 až 34 dní. U desítky 18 až 25 dní.
- Pak pivo stočíme do sudů, pivo nikterak neupravujeme. V den, kdy jej stočíme do sudů, je expedujeme k našim zákazníkům.

MINIPIVOVAR GWERN Nupaky,
tel.: 603 516 494,
e-mail: info@gwern.cz, www.gwern.cz,
facebook.com/pivovargwern

Osobní bankrot

Cesta integrace, o.p.s.

Osobní bankrot je častým řešením tíživé situace těch spoluobčanů, kteří se dostali do tzv. dluhové pasti neboli dluhové spirály. Jakmile začnete řešit jednu půjčku další a další, je těžké najít cestu ven. Níže uvádíme odpovědi na několik zásadních otázek spojených s osobním bankrotem. V případě více informací či pomoci při řešení vaší situace se neváhejte obrátit na naši

Občanskou poradnu Cesty integrace, více na www.cestaintegrace.cz.

Tento projekt byl podpořen Československou obchodní bankou, a.s.

Co je osobní bankrot? Osobní bankrot je jedním ze způsobů řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka.

Kdo podává návrh na povolení oddlužení? Návrh na povolení oddlužení může podat pouze dlužník.

Jakou formu má návrh na oddlužení? Návrh se podává na formuláři vydaném Ministerstvem spravedlnosti, a to u krajského soudu, v jehož obvodu má dlužník bydliště, a nemá-li bydliště, u krajského soudu, v jehož obvodu se zdržuje. Formulář spolu s instrukcemi k jeho vyplnění získáte v sídle každého krajského soudu a na internetu (<http://insolvenčni-zakon.justice.cz>).

Co se bude dít po podání návrhu na oddlužení? Soud během několika hodin posoudí, zda byl návrh podán předepsaným způsobem a vydá vyhlášku o insolvenčním řízení. Tu zveřejní v insolvenčním rejstříku a na úřední desce insolvenčního soudu.

Jaký je důsledek zveřejnění v insolvenčním rejstříku? Zveřejnění v insolvenčním rejstříku zablokuje věřitele. Není tedy již možné vymáhat finanční prostředky formou exekuce. Je přidělen insolvenční správce, který jedná s věřiteli. Věřitelé musí přihlásit své pohledávky u insolvenčního správce, jinak se jich nedomohou.

Do kdy soud rozhodne o insolvenčním návrhu? Soud rozhodne ve lhůtě 15 dní od podání insolvenčního návrhu.

Kdy lze oddlužení povolit? Soud povolí oddlužení pouze tehdy, pokud lze důvodně očekávat, že nezajištění věřitelé obdrží ve výsledku alespoň 30 % svých pohledávek a pokud oddlužením není sledován nepoctivý záměr.

Jaký je způsob oddlužení? Oddlužení se provede buď zpeněžením majetkové podstaty (jednorázovým vyrovnáním z prodaného majetku dlužníka), nebo plněním splátkového kalendáře.

Co je zpeněžení majetkové podstaty (jednorázové vyrovnání)? Zpeněžení majetkové podstaty je způsob oddlužení, při kterém dojde k prodeji dosavadního majetku dlužníka

Jak plní dlužník splátkový kalendář? Při oddlužení plněním splátkového kalendáře musí dlužník po dobu 5 let měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku, kterou by jinak bylo možno srazit při exekuci vymáháním přednostních pohledávek

Kdo je insolvenční správce? Osoba zapsaná v seznamu insolvenčních správců oprávněná vykonávat činnost insolvenčního správce na základě povolení. Insolvenčního správce usta-

novuje soud nejpozději v rozhodnutí o úpadku.

Co když při oddlužení přijde dlužník o zaměstnání? Podmínkou osobního bankrotu je to, že dlužník je zaměstnán v pracovním poměru na dobu neurčitou. Pokud přijde o zaměstnání, platí nadále, že musí do 5 let splatit minimálně 30 % dluhů.

Hrozí dlužníkovi zrušení schváleného oddlužení? Schválené oddlužení může soud zrušit a dlužníkův úpadek se následně řeší konkursem. Soud tak může učinit například tehdy, nebude-li dlužník plnit podstatné povinnosti vyplývající ze schváleného způsobu oddlužení, případně ukáže-li se, že nebude možné splnit podstatnou část splátkového kalendáře.

Kdy bude dlužník osvobozen od svých dluhů? Splní-li dlužník řádně a včas své povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, osvobodí ho soud na jeho návrh od placení neuspokojené části přihlášených pohledávek i od placení pohledávek nepřihlášených nebo těch, k nimž se v insolvenčním řízení nepřihlíželo.

Hrozí dlužníkovi odnětí nebo zánik osvobození od placení pohledávek? Osvobození od placení pohledávek soud dlužníku odejme, jestliže do 3 let od jeho pravomocného přiznání vyjde najevo, že ke schválení oddlužení nebo k přiznání osvobození došlo na základě podvodného jednání dlužníka a nebo že dlužník poskytl zvláštní výhody některým věřitelům.

Váš nový dealer
Praha 4 - Jižní město

HYUNDAI

**CENTRUM
VALOUŠEK**

Ke Stáčírně 2292/19 149 00 Praha 4

Tel.: recepce: 272 930 153, 272 930 404
prodej: 602 703 868, 727 832 115
servis: 602 105 034, 602 535 246

e-mail: hyundai@hyundaivalousek.cz

WWW.HYUNDAIVALOUSEK.CZ

